

**Міністерство освіти та науки України
Національний університет «Острозька
академія» Економічний факультет
Кафедра фінансів, обліку і аудиту**

Кваліфікаційна робота
на здобуття освітнього ступеня магістра
на тему: **«УПРАВЛІННЯ КАПІТАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА»**

Виконала: студентка 2 курсу, групи МФК-21
спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та
страхування»
освітньо-професійної програми «Фінанси,
банківська справа та страхування»
другого (магістерського) рівня вищої освіти
Любас Зоряна Іванівна

Керівник – доктор економічних наук, професор
Кривицька Ольга Романівна
Рецензент – доктор економічних наук, професор
Антонюк Олена Ростиславівна

«РОБОТА ДОПУЩЕНА ДО ЗАХИСТУ»

Завідувач кафедри фінансів, обліку і аудиту
_____ (проф., д.е.н. Мамонтова Н.А.)
(підпис)

Протокол № _____ від «_____» _____ 2022 р.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ОСТРОЗЬКА АКАДЕМІЯ»

Економічний факультет
Кафедра фінансів, обліку і аудиту
Спеціальність 071 «Облік і оподаткування»
Освітньо-професійна програма «Облік і оподаткування»

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри фінансів, обліку і аудиту

проф., д.е.н. Наталія МАМОНТОВА
“ _____ ” _____ 202__ року

**З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТА**

Любас Зоряна Іванівна

1. Тема роботи: **Управління капіталом підприємства.**

керівник роботи: *Кривицька Ольга Романівна, доктор економічних наук, професор*
затверджено наказом ректора Національного Університету «Острозька академія»
від 29 жовтня 2021 р. №110

2. Термін здачі студентом закінченої роботи на кафедру: *07 грудня 2022 року*

3. Вихідні дані до роботи: *науково-публіцистичні праці з досліджуваної проблематики провідних вчених та практиків, фінансово-бухгалтерська звітність за результатами діяльності підприємства.*

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити): *1) дослідити теоретичні основи управління капіталом підприємства; 2) здійснити оцінку управління капіталом ТОВ «АГРОНОМ ЦЕНТР»; 3) окреслити напрями вдосконалення управління капіталом підприємства.*

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень): *схематично відобразити види капіталу підприємства за різними класифікаційними ознаками та кругообіг капіталу, графічно відобразити динаміку та структуру капіталу об'єкта дослідження, аналітично-розрахункові матеріали дослідження систематизувати, структурувати та відобразити у табличній формі.*

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
Розділ 1	Кривицька О. Р., доктор економічних наук, професор кафедри фінансів, обліку і аудиту	02.03.2022	02.03.2022
Розділ 2	Кривицька О. Р., доктор економічних наук, професор кафедри фінансів, обліку і аудиту	04.05.2022	04.05.2022
Розділ 3	Кривицька О. Р., доктор економічних наук, професор кафедри фінансів, обліку і аудиту	29.05.2022	29.05.2022

7. Дата видачі завдання: *01 листопада 2021 р.*

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1.	Вивчення літератури	до 03.02.2022	
2.	Розробка змісту (плану)	до 02.03.2022	
3.	Ознайомлення керівника з текстом кваліфікаційної роботи (чорновий варіант):		
3.1	Розділ 1	до 04.05.2022	
3.2	Розділ 2	до 29.05.2022	
3.3	Розділ 3	до 30.09.2022	
4.	Ознайомлення керівника з текстом кваліфікаційної роботи із врахуванням зауважень	до 16.11.2022	
5.	Попередній захист кваліфікаційної роботи	до 23.11.2022	
6.	Рецензування кваліфікаційної роботи	до 07.12.2022	
7.	Здача роботи на кафедру Реєстрація на Moodle	до 07.12.2022	

Студент _____ Зоряна ЛЮБАС

Керівник роботи _____ Ольга КРИВИЦЬКА

АНОТАЦІЯ
кваліфікаційної роботи
на здобуття освітнього ступеня магістра

Тема: «Управління капіталом підприємства»

Автор: Любас Зоряна Іванівна

Науковий керівник: доктор економічних наук, професор Кривицька Ольга Романівна.

Захищена «.....»2022 року.

Короткий зміст праці: Необхідність ефективного управління капіталом підприємства для досягнення його цілей та хороших фінансових результатів у вигляді прибутку є актуальним завданням для управління підприємства. Формування та використання капіталу відіграє ключову роль в діяльності підприємства, адже капітал – це ресурсна база підприємства, втілені в майно, яке використовується для розширеного відтворення з метою отримання доходу.

У першому розділі дано характеристику капіталу підприємства, описано його види. Досліджено механізм управління капіталом підприємства та джерела формування власного та позикового капіталу. Охарактеризовано систему показників ефективності формування капіталу підприємства.

У другому розділі проаналізовано динаміку та структуру капіталу підприємства, охарактеризовано джерела фінансування і кредитування підприємства. Досліджено використання капіталу підприємства та економічні показники розвитку. Оцінено показники ефективності управління капіталом.

У третьому розділі охарактеризовано організацію планування на підприємстві. Запропоновано шляхи максимізації прибутку на підприємстві. Систематизовано методи управління ризиками підприємства.

Ключові слова: капітал підприємства, управління капіталом підприємства, механізм управління капіталом підприємства, власний капітал, позиковий капітал, фінансове планування, максимізація прибутку, управління ризиками.

_____ *Зоряна ЛЮБАС*

ANNOTATION
qualification work
to obtain a master's degree

Topic: «**Enterprise capital management**»

Author: Zoriana Liubas

Academic supervisor: Doctor of Economic Sciences, Professor Olha Kryvytska

Protected by ".....".....2022.

Summary of the work: The need for effective capital management of the enterprise to achieve its goals and good financial results in the form of profit is an urgent task for enterprise management. The formation and use of capital plays a key role in the activity of the enterprise because capital is the resource base of the enterprise, embodied in property, which is used for extended reproduction in order to obtain income.

The first chapter describes the characteristics of the enterprise's capital and describes its types. The capital management mechanism of the enterprise and the sources of equity and loan capital formation were studied. The system of indicators of the efficiency of capital formation of the enterprise is characterized.

The second chapter analyzes the dynamics and capital structure of the enterprise, characterizes the sources of financing and crediting of the enterprise. The use of the enterprise's capital and economic indicators of development were studied. The performance indicators of the enterprise's capital management were evaluated.

The third chapter describes the organization of planning at the enterprise. Ways to maximize profit at the enterprise are proposed. Risk management methods of the enterprise are systematized.

Keywords: Key words: enterprise capital, enterprise capital management, enterprise capital management mechanism, equity capital, loan capital, financial planning, profit maximization, risk management.

_____ *Zoriana LIUBAS*

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ КАПІТАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА.....	5
1.1. Сутність капіталу, його функції та види.....	5
1.2. Основи механізму управління капіталом підприємства.....	14
1.3. Характеристика показників ефективності управління капіталом підприємства.....	21
РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА УПРАВЛІННЯ КАПІТАЛОМ ТОВ «АГРОНОМ ЦЕНТР»..	37
2.1. Структурно-динамічний аналіз формування капіталу підприємства.....	37
2.2. Аналіз показників використання капіталу підприємства.....	45
2.3. Вплив управління капіталом на фінансову стійкість, ліквідність та ймовірність настання банкрутства	53
РОЗДІЛ 3. ВДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ КАПІТАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА.....	65
3.1. Організація планування на підприємстві.....	65
3.2. Максимізація прибутку на підприємстві.....	69
3.3. Управління ризиками підприємства.....	73
ВИСНОВКИ.....	79
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	84
ДОДАТКИ.....	88

ВСТУП

Сучасні економічні умови спонукають підприємства до безперервного пошуку методів та можливостей покращення показників ефективності кожного бізнес процесу, а це можливо лише за умови постійного аналізу господарської діяльності підприємства. Формування та використання капіталу відіграє ключову роль в діяльності підприємства, адже капітал - це фінансові ресурси підприємства, втілені в майно (активи), яке використовується для розширеного відтворення з метою отримання доходу. Ефективність господарської діяльності будь-якого підприємства прямо залежить від аналізу внутрішнього та зовнішнього середовища та правильно вибраної стратегії управління капіталом підприємства. Завдяки цьому зростає роль механізму управління капіталом підприємства в сучасних умовах господарювання. Це визначає актуальність даної роботи, яка містить ґрунтовне дослідження управління капіталом ТОВ «Агроном Центр» та уможливорює оцінку рівня знань студента, здобутих як під час навчання, так і власних досліджень в сфері управління капіталом підприємства.

Дослідженням та оцінкою капіталу підприємства займалися багато науковців. Вагомий внесок у розробку теоретичних та методичних питань управління капіталом підприємства внесли вітчизняні та зарубіжні вчені-економісти: Поддєрьогін А.М, Опарін В.М, Крамаренко Г.О., Чорна О.Є., Югас Е.Ф., Олесик О.І., Юшко С.В., Лугова А.А., Квасницька Р.С. та інші.

Мета дослідження - вдосконалення управління капіталом підприємства на основі розгляду теоретичних та оцінки практичних аспектів управління капіталом підприємства.

Для досягнення поставленої мети необхідно виконати ряд завдань:

- дати визначення капіталу підприємства, його структуру та складовим;
- проаналізувати механізм та джерела формування власного та позикового капіталу господарюючого суб'єкта;
- охарактеризувати систему показників ефективності формування капіталу підприємства;

- проаналізувати динаміку та структуру капіталу підприємства, охарактеризувати джерела фінансування і кредитування;
- проаналізувати використання капіталу підприємства та економічні показники розвитку: обсяги виробництва та реалізації продукції, здійснити аналіз доходів, витрат та фінансових результатів діяльності агрофірми;
- оцінити показники ефективності управління капіталом підприємства, зробити аналіз формування та розподілу прибутку підприємства;
- оцінити фінансову стійкість, ліквідність, платоспроможність та ймовірність настання банкрутства господарюючої одиниці, проаналізувати ділову активність та рентабельність підприємства;
- охарактеризувати організацію планування на підприємстві, дослідити фінансовий план підприємства та скласти фінансовий план на наступний рік;
- запропонувати шляхи максимізації прибутку на підприємстві;
- систематизувати методи управління ризиками підприємства.

Об'єктом дослідження є капітал ТОВ «Агроном Центр», а предметом – механізм управління капіталом на підприємстві. Для досягнення поставленої мети використано систему загальнонаукових і спеціальних методів наукового пізнання, а саме аналіз, синтез, абстрагування, порівняння, узагальнення, класифікація, індукція, дедукція, таблично-графічний метод тощо.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ КАПІТАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Сутність капіталу, його функції та види

Термін «капітал» не має єдиного, загальноприйнятого та загальновизнаного визначення. У свою чергу, часто можна спостерігати взаємне дублювання різних інтерпретацій, створених авторами. Однак, варто зазначити, що це розмаїття має не тільки відмінні риси, а й деякі спільні, принаймні ті, що відображають в цілому сутність капіталу та його значення в діяльності підприємства. Тому доцільно розглянути різні підходи до сутності капіталу, які наведено у наукових працях вітчизняних та зарубіжних дослідників і представлено у таблиці 1.1.

Таблиця 1.1

Підходи до трактування сутності економічної категорії «капітал»

№ п/п	Автор, джерело	Сутність економічної категорії «капітал»
1.	Поддєрьогін А.М. Фінансовий менеджмент : підручник – Київ: КНЕУ, 2008. – 536 с.	капітал – це кошти, якими володіє підприємство для здійснення своєї діяльності з метою отримання прибутку
2.	Опарін В.М. Фінансові ресурси: проблеми визначення та розміщення. Вісник НБУ. Випуск № 5. – 2000. – с. 11.	капітал (фінансові ресурси) – це сума коштів, спрямованих в основні засоби та обігові кошти підприємства
3.	Крамаренко Г.О., Чорна О.Є. Фінансовий менеджмент: підруч. – Київ: ЦНЛ, 2006. – 520 с.	капітал – це фінансові ресурси підприємства, необхідні для організації його господарської діяльності і використовувані в господарському обороті для одержання доходів і прибутку
4.	Біла О.Г. Фінансове планування і фінансова стабільність підприємств. Фінанси України. Випуск № 4. . – 2007. с.112-119.	капітал підприємства – сукупні грошові ресурси, що використовуються на підприємстві; авансований у господарську діяльність капітал власний, позичений і залучений у сукупності
5.	Югас Е.Ф., Олесик О.І. Економічна сутність та види капіталу підприємства. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія Економіка. – 2014 . -Випуск 2(43). – с.63-67.	капітал – це сукупність грошових, матеріальних та нематеріальних ресурсів підприємства, які створюються за допомогою різних джерел і використовуються ним для здійснення операційної, фінансової та інвестиційної діяльності з метою отримання прибутку

Продовження табл. 1.1

6.	Клименко С.М. Управління конкурентоспроможністю підприємства : навч. посіб. Київ: КНЕУ, 2008. – 520 с.	капітал – це сукупність матеріальних цінностей і коштів, фінансових вкладень і витрат на придбання прав і привілеїв, необхідних для здійснення його господарської діяльності
7.	Брігхем Є.Ф. Основи фінансового менеджменту : навч. посібник. – Київ : Центр навчальної літератури, 2008. – 560.	капітал – необхідний фактор виробництва, він включає компоненти боргу, нерозподілений прибуток, привілейовані акції і звичайні акції
8.	Юшко С.В., Лугова А.А. Критичний аналіз економічної сутності поняття «капітал підприємства». Вісник економіки, транспорту і промисловості. Випуск № 36. – 2011. с.234-238.	капітал – це кошти підприємства, відображені в пасиві його бухгалтерського обліку. При цьому фінансовий капітал поділяється на власний, тобто сформований за рахунок власних джерел фінансових ресурсів, і позичковий, формування якого здійснюється за рахунок позичкових фінансових джерел.
9.	Катан Л.І., Бровко Л.І., Дубова Н.П., Бондарчук Н.В. Фінансовий менеджмент : навч. посібник – Суми: «Довкілля», 2009. – 184 с.	капітал являє собою накопичений шляхом заощаджень запас економічних благ у формі грошових засобів і реальних капітальних товарів, що залучаються його власниками в економічний процес як інвестиційний ресурс і фактор виробництва з метою отримання доходу, функціонування яких в економічній системі базується на ринкових принципах і пов'язано з факторами часу, ризику і ліквідності
10.	Бандурка О.М., Коробов М.Я., Орлов П.І., Петрова К.Я. Фінансова діяльність підприємства: підручник. – Київ: Либідь, 2002. – 382 с.	капітал – це частина фінансових ресурсів. Капітал – це гроші, пущені в обіг, і доходи, що вони приносять від цього обігу
11.	Квасницька Р.С. Управління цільовою структурою капіталу підприємства. Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук – Хмельницький, 2005. -19с.	капітал – це фінансові ресурси підприємства, втілені в майно (активи), яке використовується для розширеного відтворення з метою отримання доходу
12.	Аранчій В.І., Томілін О.О., Дорогань-Писаренко Л.О. Фінансовий менеджмент: навч. посібник. РВВ ПДАУ. 2021. 300 с.	капітал підприємства – це засвідчені в пасивній стороні балансу вимоги на майно, яке відображено в активах; він показує джерела фінансування придбання активів підприємства

Джерело: розроблено автором на основі [1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12]

Аналізуючи зміст багатьох визначень, що стосуються категорії капіталу, як було зазначено вище, можна припустити, що вони досить часто мають деякі спільні риси. Визначено, що капітал – це ресурс (благо, майно), який приносить конкретні вигоди у вигляді фінансових потоків власнику, а саме прибуток. Попри це все, капітал підприємства характеризує загальну суму коштів, що інвестовані при формуванні його активів, тобто капітал – частина фінансових ресурсів, авансованих та інвестованих у виробництво з метою отримання прибутку. Саме капітал є базою для створення та розвитку підприємства, оскільки будь-яка організація повинна володіти певним капіталом, що є сукупністю матеріальних цінностей і коштів, фінансових витрат на придбання прав, що необхідні для здійснення його господарської діяльності.

Головною метою формування капіталу підприємства, що створюється, є залучення достатнього його обсягу для придбання необхідних активів, а також підвищення якості його структури з метою забезпечення ефективності його подальшого використання. Формування капіталу відбувається за рахунок власних та позикових коштів.

Загалом, у момент заснування підприємства відбувається початкове формування його ресурсів, коли створюється статутний капітал, джерелами якого можуть бути: акціонерний капітал, кошти бюджету, цінні папери, кредити та інші.

Також капітал прийнято розглядати як певну грошову суму, яку власник підприємства вкладає з одержання прибутку. Ця сума відображається у пасиві балансу. З іншого боку, капітал є сукупністю засобів виробництва (актив балансу) та одним із факторів виробництва. У цьому й проявляється подвійність поняття «капітал».

Як зазначали Аранчій В. І., Томілін О. О. та Дорогань-Писаренко Л. О. ще капітал можна розглядати як [12]:

- 1) кошти, що спрямовані в оборот і які приносять дохід від такого обороту;
- 2) багатство, яке використовується для отримання прибутку;
- 3) джерела коштів, які використовуються для фінансування активів підприємства;

4) загальна вартість засобів, які можуть виступати в грошовій, матеріальній і нематеріальній формах, інвестованих для формування активів підприємства.

При цьому, варто виокремити такі основні характеристики капіталу [13]:

1. Капітал підприємства є одним з основних чинників виробництва, оскільки без стартового капіталу майже неможливо розпочати свою діяльність. Ще виділяють землю та інші природні ресурси, а також трудові ресурси, підприємницькі здібності.

2. Капітал характеризує фінансові ресурси підприємства, що приносять дохід. Таким капіталом може бути позиковий капітал, що забезпечує формування доходів підприємства не у виробничій (операційній), а у фінансовій (інвестиційній) сфері його діяльності.

3. Капітал є головним джерелом формування добробуту його власників. При цьому, частина капіталу, а саме прибутку, зазвичай, використовується на задоволення поточних потреб власників, а інша частина накопичується, щоб використати у довгостроковому періоді.

4. Капітал підприємства є головним вимірником його ринкової вартості. Таким капіталом є власний капітал, що визначає обсяг чистих активів підприємства. При цьому, обсяг використовуваного підприємством власного капіталу характеризує одночасно і потенціал залучення ним позикових фінансових засобів, що забезпечують отримання додаткового прибутку.

5. Динаміка капіталу підприємства є найважливішим мірилом рівня ефективності його господарської діяльності. Зростання власного капіталу підприємства свідчить про високий рівень формування й ефективний розподіл прибутку підприємства, а також його здатність підтримувати фінансову рівновагу за рахунок внутрішніх джерел.

Капітал підприємства — це гроші, які він має для оплати своїх повсякденних операцій і для фінансування свого майбутнього розвитку. З точки зору економістів, капітал є ключовим для функціонування будь-якої одиниці, незалежно від того, чи є ця одиниця сім'єю, малим підприємством, великою корпорацією чи цілою економікою. Можливості капіталу численні, проте важливо розуміти, що є різні

види капіталу, які краще призначені для тих чи інших завдань. Розглянемо деякі види капіталу підприємства за основними класифікаційними ознаками.

Перш за все за належністю підприємству виділяють власний та позиковий капітал (рис. 1.1).

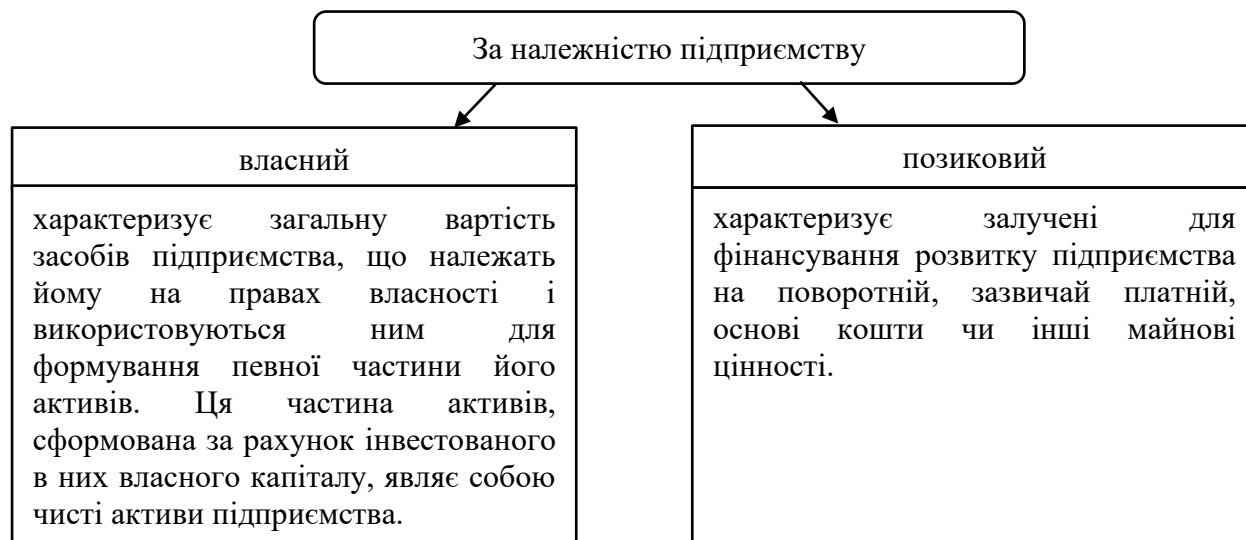


Рис. 1.1. Класифікація капіталу за належністю підприємству

Джерело: розроблено автором на основі [13]

Для того, щоб зареєструвати підприємство необхідний початковий капітал. Таким капіталом є статутний капітал або ж акціонерний, що формується за рахунок внесків засновників. При цьому, в основному поповнення суми власного капіталу надалі відбувається за рахунок резервного капіталу і звичайно від нерозподіленого прибутку. Якщо ж підприємство було збитковим протягом аналізованого періоду, то і загальна сума власного капіталу зменшується на відповідну суму.

Загалом, власний капітал являє собою вартість, яку повернули б акціонерам підприємства, якби всі активи були ліквідовані та всі борги підприємства були виплачені. Також можна розглядати власний капітал як ступінь залишкової вартості підприємства чи актив після віднімання всіх боргів, пов'язаних із цим активом.

Власний капітал виконує функції довгострокового фінансування, відповідальності і захисту прав кредиторів, компенсації понесених збитків, кредитоспроможності, фінансування ризику, самостійності, розподілу доходів та активів.

Позиковий капітал – це капітал, який підприємство може отримати шляхом запозичення. Це борговий капітал, і його можна отримати з приватних чи державних джерел. Для підприємств, що вже зареєстровані це найчастіше означає взяття кредитів у банків та інших фінансових установ або випуск облігацій. Для малого бізнесу джерелами капіталу можуть бути друзі та родина, онлайн-кредитори, компанії, що видають кредитні картки, і кредитні програми.

Як і фізичні особи, підприємства повинні мати активну кредитну історію, щоб отримати позиковий капітал. Позиковий капітал вимагає регулярного погашення з відсотками. Процентні ставки залежать від типу отриманого капіталу та кредитної історії позичальника. Проте, отримання кредиту є чи не єдиним способом, за допомогою якого більшість підприємств можуть отримати досить велику одноразову суму, щоб оплатити великі інвестиції в майбутньому. Але як керівництво підприємства, так і їхні потенційні інвестори повинні стежити за співвідношенням боргу до капіталу, щоб мати можливість погасити взятий кредит своєчасно та у відповідному розмірі.

Капітал за цілями використання в складі підприємства поділяють на продуктивний або ж виробничий, позичковий та спекулятивний (рисю 1.2).

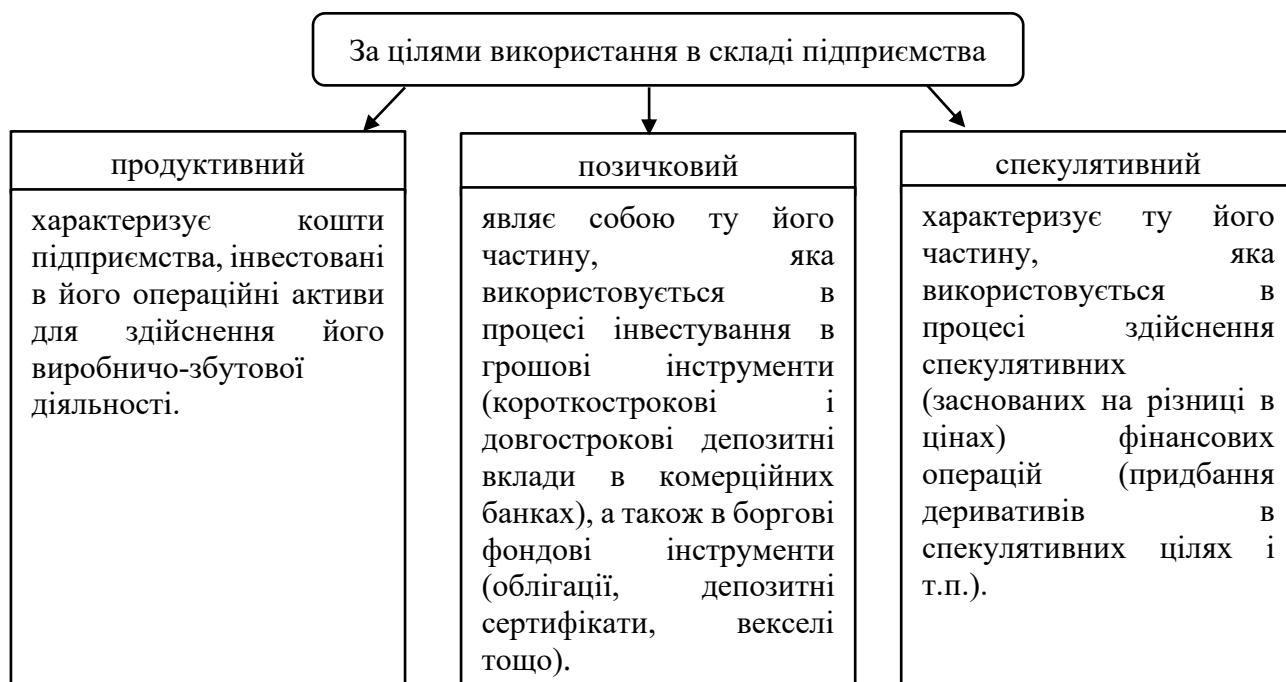


Рис. 1.2. Класифікація капіталу за цілями використання в складі підприємства
Джерело: розроблено автором на основі [13]

За формою фінансування підприємства капітал поділяють на фінансовий, матеріальний та нематеріальний (рис. 1.3). Такий капітал використовується для утворення стартового капіталу підприємства. При цьому, в бухгалтерському обліку такий капітал отримує вартісну оцінку.

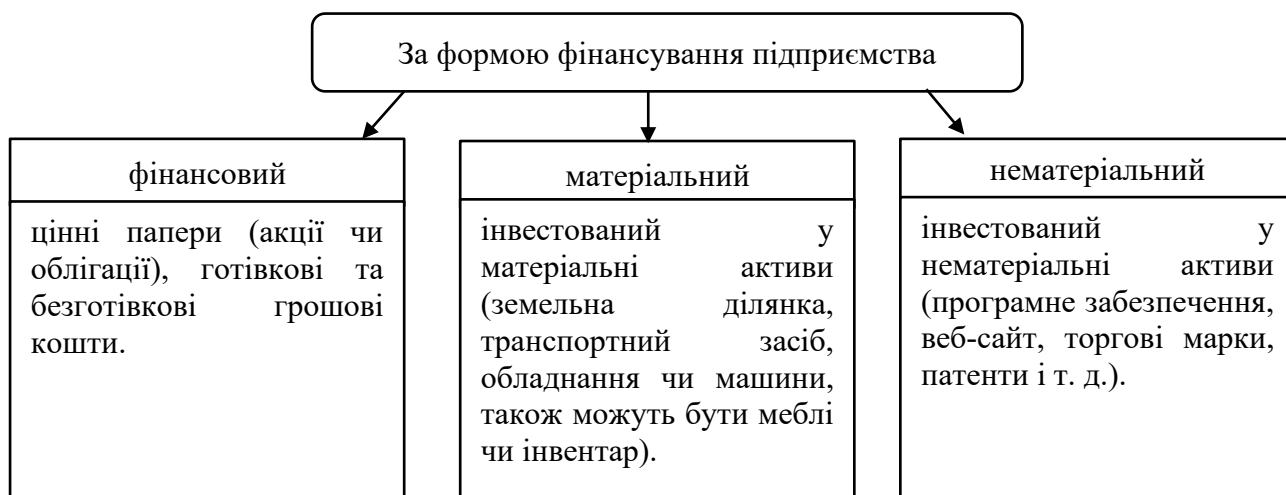


Рис. 1.3. Класифікація капіталу за формою фінансування підприємства

Джерело: розроблено автором на основі [12]

За об'єктом інвестування капітал буває основний та оборотний (рис. 1.4)

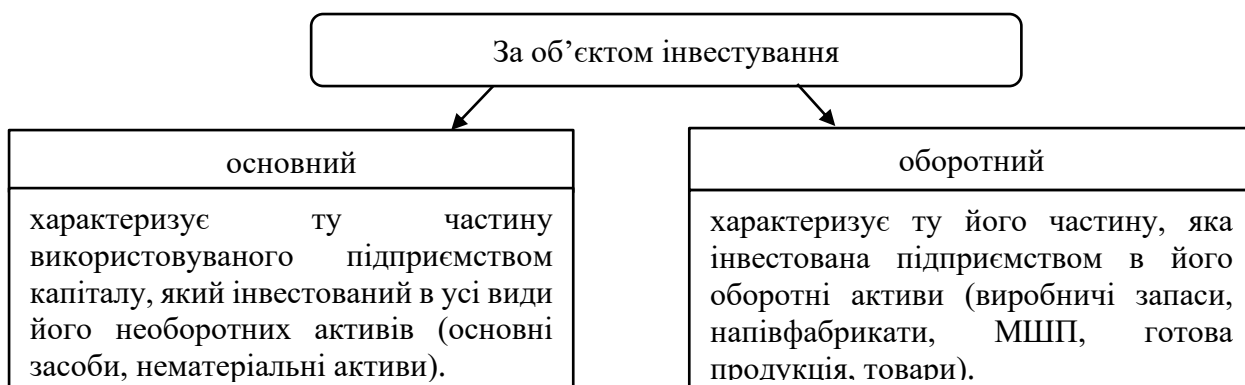


Рис. 1.4. Класифікація капіталу за об'єктом інвестування

Джерело: розроблено автором на основі [13]

За тривалістю використання капітал поділяють на короткостроковий та довгостроковий (рис. 1.5).

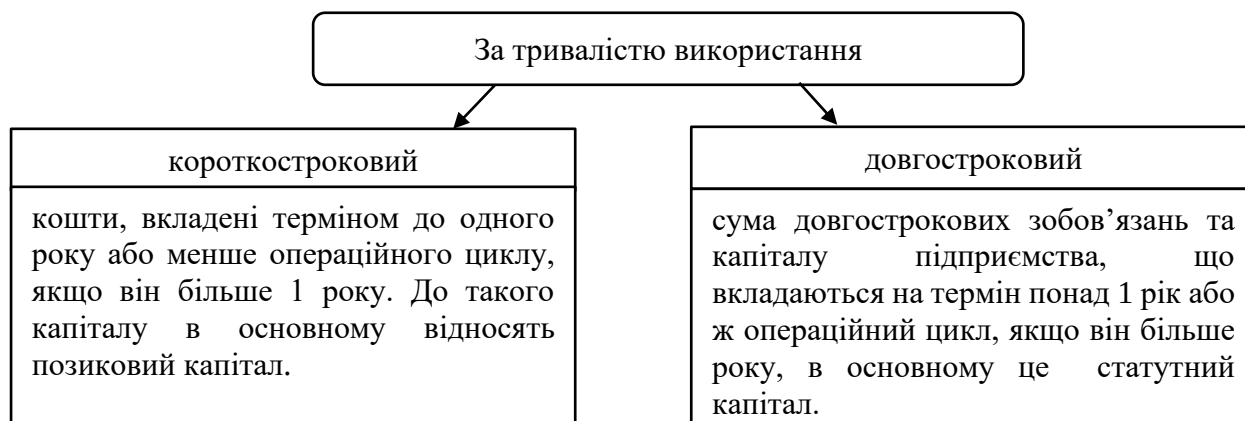


Рис. 1.5. Класифікація капіталу за тривалістю використання

Джерело: розроблено автором на основі [14]

За організаційно-правовою формою господарювання капітал поділяють на акціонерний та пайовий (рис. 1.6).

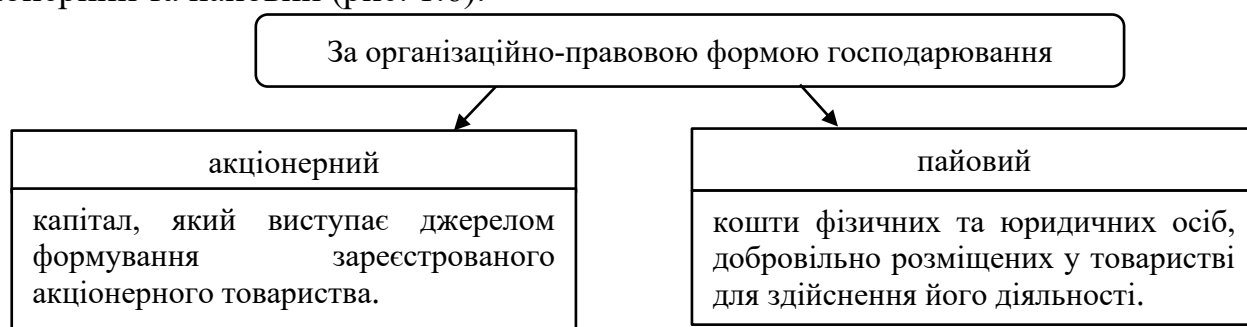


Рис. 1.6. Класифікація капіталу за організаційно-правовою формою господарювання

Джерело: розроблено автором на основі [14]

Капітал за формою функціонування в процесі кругообігу, а саме залежно від стадій цього кругообігу, поділяють на капітал підприємства в грошовій, виробничій та товарній формі.



Рис. 1.7. Класифікація капіталу за формою функціонування в процесі кругообігу

Джерело: розроблено автором на основі [14]

Під час здійснення фінансово-господарської діяльності капітал на підприємстві здійснює рух, а саме кругообіг, змінюючи форми прояву. Перш за все рух починається із капіталу у грошовій формі. Далі для функціонування підприємства та подальшого його розвитку купуються засоби для виробництва та виготовлення продукції і звичайно наймається робоча сила, у результаті чого формується виробничий капітал. Пізніше виробляється продукція, що в свою чергу створює товарний капітал. І на кінцевій стадії відбувається реалізація готової продукції за яку підприємство отримує кошти, а саме грошовий капітал (рис. 1.8).

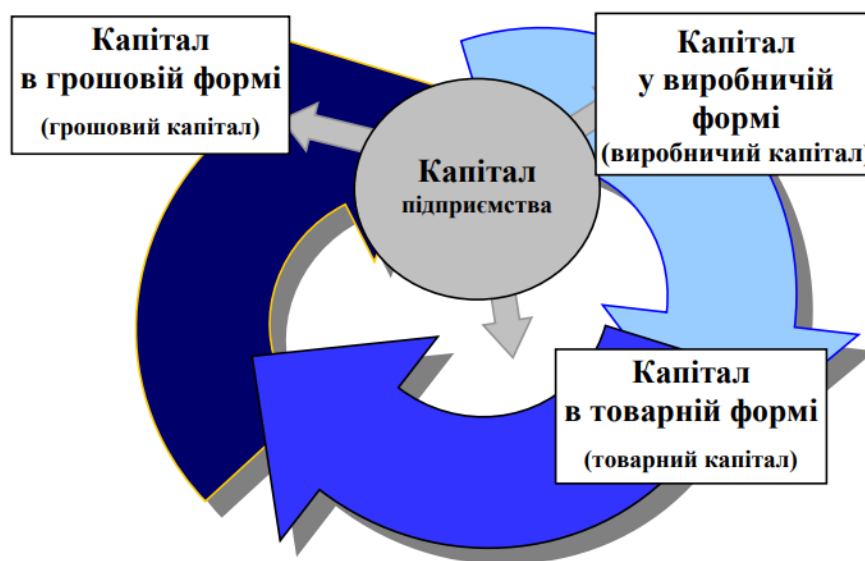


Рис. 1.8. Кругообіг капіталу підприємства

Джерело: розроблено автором на основі [14]

Для здійснення нормального відтворювального процесу кожна з трьох стадій кругообігу капіталу має рівноцінне значення. Проте, зазвичай, більша частина капіталу підприємства знаходиться у фінансовій (грошовій) формі. Зі зміною форм руху капіталу відбувається постійна зміна його вартості, що має назву «вартісний цикл». Основна мета управління підприємством полягає у тому, щоб у процесі цього руху вартість капіталу зростала.

Розвиток вартісного циклу здійснюється по спіралі. Якщо підприємство успішно функціонує на ринку, то вартісний цикл розвивається по висхідній лінії. У разі невдач, втрат, збитків він рухається по спадній лінії. Тому основною метою фінансової політики підприємства є прийняття таких управлінських рішень, які б забезпечували висхідний варіант розвитку вартісного циклу. А відтак необхідно

розширювати ринки збуту, знизити витрати виробництва і тим самим підвищити прибутковість, створити нові ринки товарів тощо. Це приведе у кінцевому результаті до зростання рентабельності, збільшення внутрішніх грошових потоків та ринкової вартості цінних паперів, а відповідно, і до досягнення максимального достатку власників капіталу [14].

Отже, капітал – це гроші, які підприємство має у своєму розпорядженні для фінансування своїх повсякденних операцій і фінансування свого розширення в майбутньому, проте зазвичай доходи від діяльності підприємства є одним із основних джерел поповнення капіталу.

Власне капітал, що залучається підприємством для здійснення господарської діяльності, характеризується не тільки своєю багатоаспектною економічною сутністю, але й різноманіттям видів. При цьому, наявність різних видів капіталу підприємства зумовлює необхідність розробки виваженої політики щодо його формування та її погодження з політикою формування активів.

1.2. Основи механізму управління капіталом підприємства

Капітал є критично важливим компонентом повсякденного ведення бізнесу та фінансування його майбутнього зростання. Капітал може бути отриманий від діяльності підприємства або залучений за рахунок позикового або власного фінансування.

Управління формуванням капіталу підприємства починається з визначення потреби у необхідному його обсязі. Дуже важливо правильно розрахувати цю потребу, тому що недолік капіталу на першому етапі життя підприємства призводить до збільшення термінів відкриття та освоєння виробничих потужностей, а в деяких випадках взагалі може не дати почати підприємству функціонувати.

Існують дві основні схеми фінансування підприємства: повне самофінансування, тобто формування капіталу нового підприємства тільки за рахунок власних його коштів, дана схема фінансування підходить лише для

початкового етапу життя підприємства, оскільки цей період підприємство відчуває труднощі з доступом до позикових джерел капіталу, і змішане фінансування, тобто формування капіталу нового підприємства за рахунок як власних, і залучених коштів у різних пропорціях [15].

Вибір схеми фінансування підприємства відбувається із урахуванням особливостей використання як власного, так і позикового капіталу.

Власний капітал має такі позитивні риси: простота залучення, вища здатність генеруватися, забезпечення фінансової стійкості підприємства, забезпечення платоспроможності в довгостроковому періоді, а також зниження ризику банкрутства. Але у власного капіталу є ряд недоліків: обмеженість обсягу залучення, висока вартість у порівнянні з альтернативними позиковими джерелами фінансування, неможливість підвищення коефіцієнта рентабельності. Підприємство, що використовує у своїй діяльності лише власний капітал, має найвищу фінансову стійкість (його коефіцієнт автономії дорівнює одиниці), але має обмеження у темпі розвитку, тому що не забезпечує додатковий обсяг активів і не користується можливістю збільшити прибуток з допомогою вкладеного капіталу [15].

До позитивних рис позикового капіталу відносяться широка можливість залучення, забезпечення зростання фінансового потенціалу, нижча вартість, здатність забезпечення приросту фінансової рентабельності; а негативними рисами є ризик втрати платоспроможності та фінансової стійкості, складність процедури залучення, особливо у великих розмірах, та зниження норми прибутку. Підприємство, що використовує позиковий капітал, має більш високий фінансовий потенціал розвитку та можливості приросту фінансової рентабельності діяльності, проте більшою мірою генерує фінансовий ризик та загрозу банкрутства [15].

Формування структури капіталу на підприємстві зумовлене різноманітністю факторів, які варто враховувати. Необхідно враховувати як мікросередовище, так і макросередовище. Ряд таких факторів, що впливають на формування структури капіталу підприємства подано на рис. 1.9.

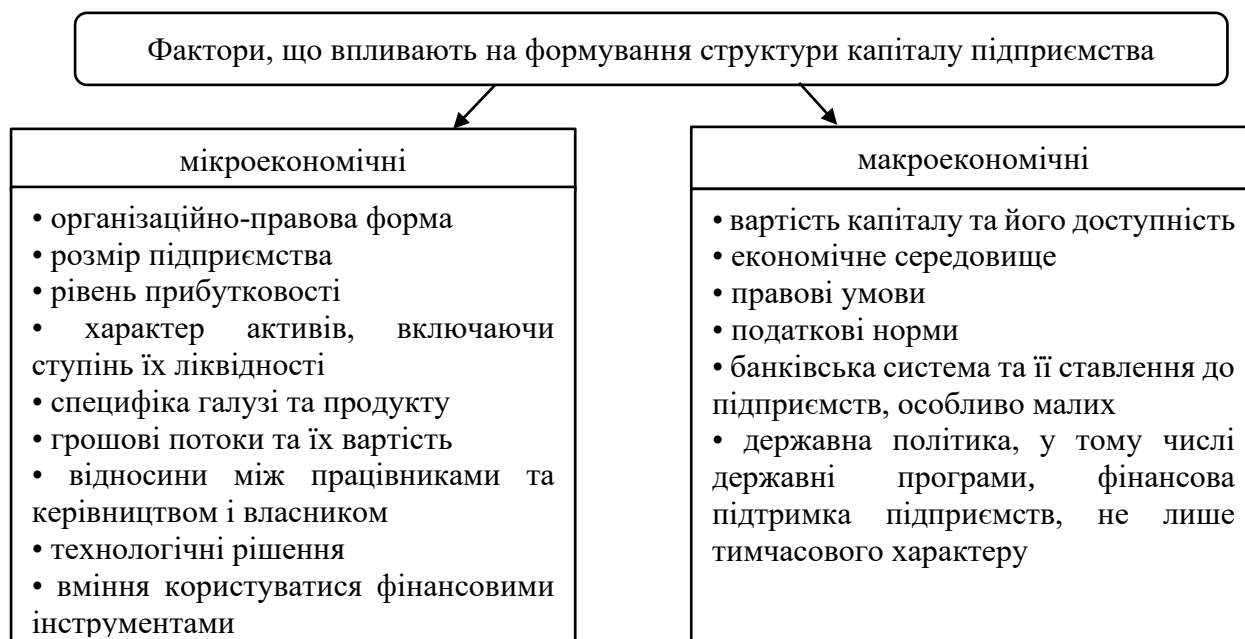


Рис. 1.9. Фактори, що впливають на формування структури капіталу підприємства

Джерело: розроблено автором на основі [15]

Тобто, на вибір схеми фінансування та конкретних джерел формування капіталу нового підприємства впливає низка факторів: організаційно-правова форма підприємства, галузеві особливості його діяльності, розмір фірми, вартість капіталу, що залучається з різних джерел, свобода вибору джерел фінансування, кон'юнктура ринку капіталу, рівень оподаткування прибутку.

Облік перерахованих факторів дозволяє цілеспрямовано обирати схему фінансування та структуру джерел залучення капіталу під час створення підприємства [15].

Формування та збільшення капіталу як джерела коштів – важлива проблема, їй приділяється дуже велика увага власників, кредитних організацій, фінансових служб підприємства та державних органів. Підвищена увага до цієї проблеми пояснюється важливістю фінансових наслідків, які спричинять зміну обсягу капіталу, що стосуються втрати фінансової стійкості та деяких правових проблем, що спричиняють ризик втрати контролю над підприємством.

Щоб уникнути наслідків втрати капіталу важливо перш за все визначити оптимальну структуру капіталу підприємства. Оптимальна структура капіталу підприємства – це найкраще поєднання боргового та власного фінансування, яке

максимізує ринкову вартість підприємства при мінімізації вартості її капіталу. Теоретично боргове фінансування пропонує найнижчу вартість капіталу через можливість вирахування податків. Однак занадто велика заборгованість збільшує фінансовий ризик для підприємства. Таким чином, керівники підприємств повинні знайти оптимальну точку, в якій гранична вигода від боргу дорівнює граничним витратам.

При визначенні оптимальної структури варто звернути увагу на три важливі моменти.

По-перше, незважаючи на безліч різноманітних публікацій і досліджень про структуру капіталу, важко знайти готові правила і прості формули, які дозволяють однозначно визначити пропорцію між джерела фінансування підприємства. По-друге, досить часто в незрозумілій формі вживається термін «оптимальна» структура капіталу, що нібито має на увазі вибір найкращого варіанту. Навіть у випадку одного і того ж підприємства думки керівництва про оптимальне рішення часто розходяться. По-третє, як світ науки, так і самі підприємці часто розходяться у поглядах на структуру капіталу.

Проте формуючи співвідношення між різними джерелами фінансування підприємства мають враховуватися кілька основних принципів, які представлено на рис. 1.10.



Рис. 1.10. Основні принципи формування капіталу підприємства
Джерело: розроблено автором на основі [14]

Враховавши основні принципи формування капіталу підприємства головною метою управління капіталом того ж підприємства є максимізація ринкової вартості підприємства та забезпечення добробуту власників підприємства в поточному та довгостроковому періодах.

Проте сучасний механізм управління капіталом підприємства характеризується такими негативними рисами:

- обмеженість доступу акціонерів до інформації про результати фінансово-господарської діяльності підприємства;
- обмеженість обсягів залучення власного капіталу, що негативно впливає на можливість розширення операційної та інвестиційної діяльності підприємства за сприятливих умов протягом життєвого циклу підприємства;
- залучення позикового капіталу призводить до виникнення ризиків зниження фінансової стійкості та втрати платоспроможності підприємства, тобто чим більший розмір позикового капіталу, тим більші ризики;
- висока вартість власного капіталу в порівнянні з альтернативними джерелами формування капіталу;
- складність процедури залучення позикового капіталу, особливо у великих розмірах, при цьому зазвичай потрібні гарантії у формі застави;
- низький рівень внутрішнього корпоративного управління на вітчизняних підприємствах, що визначається у великій кількості порушень;
- висока залежність вартості позикового капіталу від коливань кон'юнктури фінансового ринку.

Враховуючи вище подані недоліки механізму управління капіталом підприємства доцільним є використання концепції вдосконалення механізму управління капіталом підприємства запропонованою Кучменко В. О. та Івченко Н. С. у своїй роботі «Формування механізму управління капіталом підприємства» [17].

До структури механізму управління капіталом підприємства входить внутрішній механізм управління капіталом підприємства, державне нормативно-правове регулювання діяльності підприємства в галузі капіталу та ринковий

механізм управління фінансовим капіталом підприємства. Загалом механізм управління капіталом являє собою систему основних елементів, які регулюють процес розробки і реалізації управлінських рішень в цій області.

Внутрішній механізм управління капіталом підприємства формується в рамках самого підприємства, тобто до уваги беруться внутрішні оперативні управлінські рішення з питань використання капіталу. Одним із внутрішніх документів, де зазначено основні аспекти використання капіталу є статут підприємства. Також важливим є наявність розробленої на підприємстві стратегії використання капіталу і цільової фінансової політики за окремими напрямками цієї діяльності. Крім того, на підприємстві може бути розроблена і затверджена система внутрішніх нормативів і вимог щодо окремих аспектів використання капіталу [17].

Складність використання і багатогранність діяльності підприємств в різних галузях в умовах переходу до ринкової економіки визначає необхідність державного її регулювання. На сучасному етапі система державного регулювання в цій галузі передбачає: податкове регулювання використання капіталу в операційному й інвестиційному процесі; регулювання норм і методів амортизації основних засобів і нематеріальних активів; регулювання порядку формування інформаційної бази управління капіталом і т.п. Враховуючи наявну нормативно-правову базу в сфері регулювання діяльності підприємств, слід зазначити, що вона і далеко не завершена і вимагає подальшого розвитку [16].

Ринковий механізм управління фінансовим капіталом підприємства формується насамперед у сфері ринку капіталу в розрізі окремих його видів і сегментів. Попит і пропозиція на цьому ринку формують рівень цін і котирувань по окремих видах і формах капіталу, визначають ефективність використання окремих інструментів інвестування, виявляють середню норму прибутковості капіталу і середньо-ринковий рівень його використання. У міру поглиблення ринкових відносин роль ринкового механізму регулювання діяльності підприємств, пов'язаної використанням капіталу, буде зростати [16].

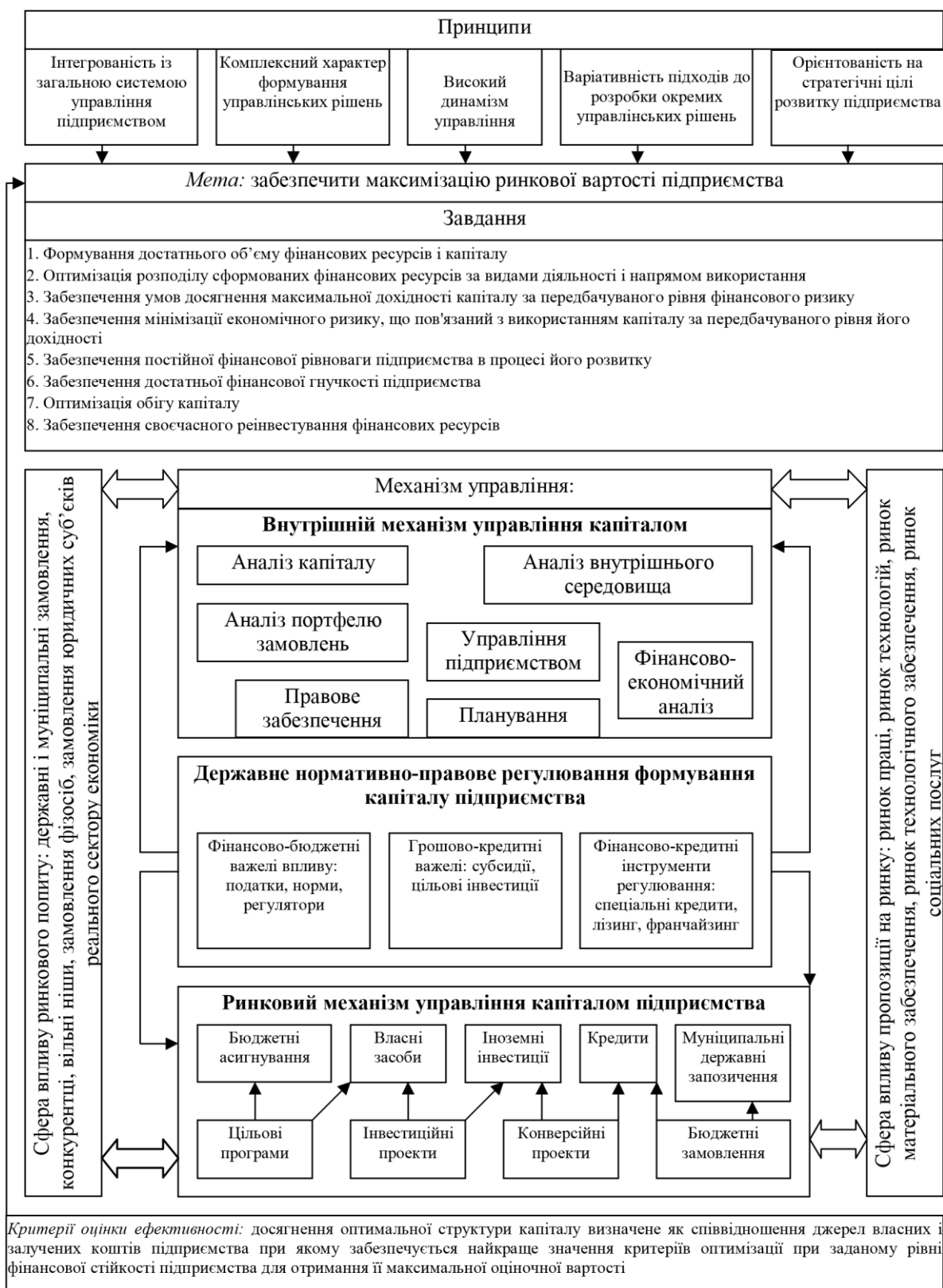


Рис. 1.11. Механізм управління капіталом підприємства

Джерело: розроблено автором на основі [16]

Отже, питання оптимальної структури капіталу є одним з найскладніших фінансових проблем, з якими доводиться мати справу керівництву підприємства.

Це пояснюється тим, що це пов'язано з прибутковістю від здійснення діяльності, яка, у свою чергу, впливає на створення її вартості. Це також пов'язане з ризиком загрози фінансовій стабільності суб'єкта господарювання і в основному стосується підтримки фінансової ліквідності.

Механізм управління капіталом підприємства включає систему регулювання фінансової діяльності підприємства, систему зовнішньої підтримки фінансової діяльності підприємства, систему фінансових важелів, систему фінансових методів та систему фінансових інструментів. Система регулювання фінансової діяльності підприємства зі свого боку включає державне нормативно-правове регулювання, ринковий та внутрішній механізми регулювання фінансової діяльності підприємства у частині управління капіталом.

1.3. Характеристика показників ефективності управління капіталом підприємства

Загалом, комплексна оцінка фінансового стану підприємства передбачає визначення економічного потенціалу суб'єкта господарювання або дає змогу забезпечити ідентифікацію його місця в економічному середовищі.

Оцінка майнового та фінансово-економічного стану підприємства створює необхідну інформаційну базу для прийняття різноманітних управлінських і фінансових рішень. В нестабільних умовах функціонування підприємства, що передбачає вибір методологічних основ фінансового обліку, виникає проблема отримання показників придатних для порівняння. Як наслідок, підвищена увага до процесу вибору облікових принципів, методів та прийомів при формуванні показників бухгалтерської фінансової звітності.

Власне, загальну діагностику фінансового стану розпочинають з аналізу балансу. Порівняльний аналітичний баланс дає змогу оцінити фінансовий стан підприємства у найбільш узагальненому вигляді за допомогою оцінки активів, власного капіталу та зобов'язань, оскільки містить показники як горизонтального, так і вертикального аналізу.

У короткостроковій перспективі критерієм оцінки фінансового стану підприємства виступає його ліквідність і платоспроможність. Термін «ліквідний» передбачає безперешкодне перетворення майна в кошти платежу. Чим менше часу необхідно для перетворення окремого виду активів, тим вища його ліквідність.

Коефіцієнти оцінювання ліквідності (платоспроможності) характеризують можливість підприємства своєчасно розраховуватися за своїми поточними фінансовими зобов'язаннями за рахунок оборотних активів різного рівня ліквідності. Проведення такої оцінки вимагає попереднього угруповання оборотних активів підприємства за рівнем ліквідності. Для проведення оцінки платоспроможності (ліквідності) використовуються наступні основні показники, які подано у таблиці 1.2.

Таблиця 1.2

Класифікація та порядок розрахунку коефіцієнтів оцінювання ліквідності
(платоспроможності) підприємства

Показник	Порядок розрахунку	Характеристика показника
коефіцієнт абсолютної ліквідності (КАЛ)	$K_{AL} = \frac{ГА + КФІ}{ЗБ_{пот}}$ де ГА — сума грошових активів підприємства на певну дату; КФІ — сума короткострокових фінансових інвестицій підприємства на певну дату; ЗБ_{пот} — сума всіх поточних фінансових зобов'язань підприємства на певну дату;	показує, яку частку поточних фінансових зобов'язань підприємство може погасити наявними у нього готовими засобами платежу на певну дату
коефіцієнт проміжної ліквідності (КПЛ)	$K_{ПЛ} = \frac{ГА + КФІ + ДЗ}{ЗБ_{пот}}$ де ГА — сума грошових активів підприємства (середня або на певну дату); КФІ — сума короткострокових фінансових інвестицій (середня або на певну дату); ДЗ — сума дебіторської заборгованості всіх видів (середня або на певну дату); ЗБ_{пот} — сума всіх поточних фінансових зобов'язань підприємства (середня або на певну дату)	показує, яку частку всіх поточних фінансових зобов'язань можна задовольнити за рахунок його високоліквідних активів (включаючи окрім готових засобів платежу ще й дебіторську заборгованість)
коефіцієнт загальної (поточної) ліквідності (КЗЛ)	$K_{ЗЛ} = \frac{ОА}{ЗБ_{пот}}$ де ОА — сума всіх оборотних активів підприємства (середня чи на певну дату); ЗБ_{пот} — сума всіх поточних фін. зобов'язань підприємства (сер. або на певну дату)	показує, наскільки вся заборгованість за поточними фінансовими зобов'язаннями може бути задоволена за рахунок всіх його поточних (оборотних) активів
загальний коефіцієнт співвідношення дебіторської і кредиторської заборгованості (КДК)	$K_{ДК} = \frac{ДЗ}{КЗ}$ де ДЗ — загальна сума поточної дебіторської заборгованості підприємства всіх видів (середня або на визначену дату); КЗ — загальна сума кредиторської заборгованості підприємства всіх видів (середня або на певну дату)	характеризує загальне співвідношення розрахунків за цими видами заборгованості підприємства

Джерело: розроблено автором на основі [15]

Фінансова стійкість є головним показником оцінки фінансового стабільності підприємства. Фінансова стійкість визначається загальними показниками, що відображають використання ресурсів підприємства. Фінансову стабільність потрібно розглядати комплексно, з урахуванням різних аспектів підприємства. Вона впливає на ефективність фінансового стабільності підприємства.

До числа важливих факторів, що обумовлені внутрішніми умовами роботи суб'єкта господарювання, відносять спосіб розміщення джерел коштів в активах підприємства. У цьому проявляється нерозривний зв'язок пасивної та активної частини балансу.

У процесі оцінки цього фактора перевіряють співвідношення:

- необоротних активів і джерел їх формування;
- оборотних активів і джерел їх формування;
- запасів і джерел їх формування.

З метою визначення абсолютних показників фінансової стійкості доцільно розглянути багаторівневу схему покриття запасів і витрат. Для характеристики ступеня забезпеченості запасів і витрат необхідно визначити наявність джерел їх формування.

1. Наявність власних обігових коштів підприємства (ВОК):

$$\text{ВОК} = \text{ВК} - \text{НА}, \quad (1.1)$$

де ВК – власний капітал; НА – необоротні активи.

2. Показник наявності власних і довгострокових позикових коштів (ВДПК):

$$\text{ВДПК} = \text{ВОК} + \text{ДЗ} - \text{НА}, \quad (1.2)$$

де ДЗ - довгострокові зобов'язання.

3. Загальний розмір основних джерел формування запасів і витрат (ОК).

$$\text{ОК} = \text{ВОК} + \text{ДЗ} + \text{КЗ} - \text{НА}, \quad (1.3)$$

де КЗ - короткострокові кредити й позикові кошти.

Кожен з наведених показників наявності джерел формування запасів і витрат має бути зменшений на суму іммобілізації оборотних коштів у складі інших дебіторів та оборотних активів [17].

Трьом показникам наявності джерел формування запасів і витрат відповідають три показники забезпеченості запасів джерелами їх формування.

1. Надлишок (+) або нестача (–) власних обігових коштів (E_1):

$$\pm \Delta \text{ВОК} = \text{ВОК} - 3\text{В}, \quad (1.4)$$

де 3В – запаси і витрати;

2. Надлишок (+) або нестача (–) власних обігових коштів і довгострокових джерел формування запасів (E_2):

$$\pm \Delta \text{ВДПК} = \text{ВДПК} - 3\text{В}; \quad (1.5)$$

3. Надлишок (+) або нестача (–) загального розміру основних джерел формування запасів і витрат (E_3):

$$\pm \Delta \text{ОК} = \text{ОК} - 3\text{В} [17]. \quad (1.6)$$

За допомогою показників забезпеченості запасів і витрат джерелами їх формування визначають фінансову ситуацію за ступенем стійкості. Виділяють чотири типи фінансової стійкості, що подано у таблиці нижче.

Таблиця 1.3

Типи фінансової стійкості підприємства

Тип фінансової стійкості	Система умов
1. Абсолютна фінансова стійкість	$E_1 \geq 0; E_2 \geq 0; E_3 \geq 0$
2. Нормальна фінансова стійкість	$E_1 < 0; E_2 \geq 0; E_3 \geq 0$
3. Нестійкий фінансовий стан	$E_1 < 0; E_2 < 0; E_3 \geq 0$
4. Кризовий (критичний) фінансовий стан	$E_1 < 0; E_2 < 0; E_3 < 0$

Джерело: розроблено автором на основі [17]

Абсолютний рівень фінансової стійкості підприємства свідчить про високий рівень його адаптації до зовнішніх та внутрішніх факторів нестабільного економічного середовища. Отже, у короткостроковій та середньостроковій перспективі, підприємство з високою ймовірністю забезпечить своєчасне виконання поточних фінансових зобов'язань навіть в умовах суттєвих несприятливих змін макроекономічних і ринкових показників.

Нормальний рівень фінансової стійкості свідчить про те, що процес управління діяльністю підприємства здійснюється ефективно, що дозволяє під

впливом динамічних факторів економічного середовища зберігати можливість відтворення фінансової рівноваги та досягнення тактичних і стратегічних цілей. Отже, у середньостроковій перспективі існує висока ймовірність виконання зобов'язань за договорами страхування тільки в умовах стабільності макроекономічної та ринкової ситуації.

Незадовільний рівень фінансової стійкості свідчить про те, що спостерігається порушення фінансового стану підприємства, яке супроводжується зниженням його надійності та платоспроможності. За таких умов підприємство може забезпечити своєчасне виконання незначних та середніх за величиною фінансових зобов'язань, що виникають в ході страхової діяльності. При цьому існує ймовірність фінансових труднощів у разі виникнення зобов'язань, що потребують значних страхових виплат. Проте компанія має реальні можливості для відновлення фінансової стабільності та покращення результатів діяльності за умови впровадження ефективних механізмів управління ресурсним потенціалом страховика.

Кризовий рівень фінансової стійкості свідчить про наявність значних фінансових труднощів у діяльності страховика. З даних умов підприємство не забезпечує своєчасне виконання поточних фінансових зобов'язань за договорами страхування, має недопустимий рівень платоспроможності та низький рівень адаптації структур управління до зовнішніх та внутрішніх умов господарювання. В цьому випадку необхідною умовою є розробка кардинально нових стратегічних підходів до управління фінансовою стійкістю підприємства [17].

Для оцінки фінансової стійкості підприємства використовується також велика кількість відносних показників фінансової стійкості, які доповнюють оцінку абсолютних показників фінансової стійкості. Вони дають змогу порівнювати фінансові показники підприємства за різні зіставні періоди діяльності, а також з аналогічними показниками інших суб'єктів господарювання, з середніми показниками галузі. Основними серед них є такі фінансові коефіцієнти.

Коефіцієнт автономії (фінансової незалежності, концентрації власного капіталу) (k_a) характеризує незалежність фінансового стану підприємства від

зовнішніх джерел фінансування, показує частку власних коштів (власного капіталу) підприємства у загальній сумі його джерел фінансування (у загальній сумі коштів, авансованих в активи підприємства) [18]:

$$K_a = \frac{BK}{ЗК} = \frac{BK}{A}, \quad (1.8)$$

де ЗК - загальна сума джерел фінансування (загальний капітал) підприємства (валюта балансу);

А - загальна вартість всіх активів підприємства (валюта балансу).

Зростання коефіцієнта автономії відображає тенденцію до зменшення залежності підприємства від зовнішніх джерел фінансування і зниження ризику фінансових ускладнень. Чим вище значення цього коефіцієнта, тим більш фінансово стійким і незалежним від зовнішніх кредиторів є підприємство. Мінімальне значення коефіцієнта автономії оцінюється на рівні 0,5. Теоретично, якщо $k_a \geq 0,5$, всі зобов'язання підприємства можуть бути покриті його власними коштами.

Коефіцієнт заборгованості (коефіцієнт концентрації залученого (позикового) капіталу) ($k_{кз}$) характеризує частку позикових коштів у загальній сумі джерел фінансування (у загальній сумі коштів, авансованих в активи підприємства). Коефіцієнт є доповненням до попереднього показника - їх сума дорівнює одиниці [18]. Він розраховується за формулою:

$$K_{кз} = \frac{ДЗ+ПЗ}{ЗК}, \quad (1.9)$$

Чим менше значення цього коефіцієнта, тим менша заборгованість підприємства і тим стійкіший його фінансовий стан. Зростання цього показника в динаміці означає збільшення частки позикових коштів у фінансуванні підприємства (ДЗ – розділ II пасиву балансу «Довгострокові зобов'язанням і забезпечення», ПЗ – розділ III пасиву балансу «Поточні зобов'язанням і забезпечення» + р. 1700).

Коефіцієнт фінансової залежності ($k_{фз}$) є оберненим до коефіцієнта автономії (добуток цих коефіцієнтів дорівнює 1,0). Він показує, яка сума загальної вартості

майна (активів) припадає на 1 грн. власних коштів (власного капіталу) підприємства [18]. Розраховується коефіцієнт фінансової залежності за формулою:

$$K_{\phi z} = \frac{A}{BK} = \frac{ЗК}{BK}, \quad (1.10)$$

Теоретично його значення є не меншим за 1,0. Якщо значення цього коефіцієнта дорівнює 1,0 (100 %) - це означає, що підприємство не використовує позикових коштів, а повністю фінансується за рахунок власного капіталу. Зростання показника в динаміці свідчить про збільшення частки позикових коштів у фінансуванні підприємства, а отже, і зростання його фінансової залежності від кредиторів та інвесторів. Показник широко використовується в аналітичній практиці, зокрема в детермінованому факторному аналізі. Із врахування норм попередніх коефіцієнтів, коефіцієнт фінансової залежності повинен лежати в межах від 1 до 2.

Коефіцієнт довгострокової фінансової незалежності (коефіцієнт фінансової стійкості) ($K_{\phi c.}$) відображає частку тих джерел фінансування, які підприємство може використовувати в своїй діяльності тривалий час, і показує, якою мірою загальний обсяг майна (активів) підприємства сформований за рахунок власного і довгострокового позикового капіталу. Він характеризує рівень незалежності підприємства від короткострокових позикових джерел фінансування [18]. Показник розраховують за формулою:

$$K_{\phi} = \frac{BK+ДЗ}{ЗК} = \frac{BK+ДЗ}{A}, \quad (1.11)$$

Чим більшим є значення показника, тим вища фінансова стійкість підприємства і тим нижча частка його поточних зобов'язань, робота з якими вимагає постійного оперативного контролю за своєчасним їх поверненням. Зростання показника свідчить про зростання фінансового потенціалу майбутнього розвитку підприємства. З позицій довгострокової перспективи підприємство більшою мірою залежить від зовнішніх кредиторів та інвесторів, якщо в загальній сумі довгострокових (капіталізованих) джерел фінансування переважає частка довгострокових зобов'язань. Водночас підприємство є більш привабливим для

нових інвесторів, якщо в загальній сумі довгострокових джерел фінансування переважає частка власного капіталу. Рекомендоване значення 0,75–0,9 [18].

Коефіцієнт співвідношення позикового і власного капіталу (коефіцієнт фінансування, коефіцієнт фінансового ризику) ($k_{\text{пв}}$) показує обсяг залучених коштів, що припадає на кожну гривню власних, вкладених в активи підприємства коштів, і характеризує рівень залежності підприємства від зовнішніх джерел фінансування. Для розрахунку цього показника використовують формулу:

$$k_{\text{пв}} = \frac{\text{ДЗ} + \text{ПЗ}}{\text{ВК}}, \quad (1.12)$$

. Цей показник є найзагальнішою оцінкою фінансової стійкості підприємства. Його зростання свідчить про посилення залежності від позикового капіталу і зниження фінансової стійкості. Рекомендований рівень коефіцієнта співвідношення позикового і власного капіталу менший за 0,7–1,0. Ситуація, коли значення коефіцієнта більше за 1,0 (більша частина майна підприємства сформована за рахунок позикових коштів), може свідчити про небезпеку неплатоспроможності і часто ускладнює одержання кредиту [18].

Коефіцієнт забезпечення власними оборотними коштами ($k_{\text{звк}}$) характеризує наявність у підприємства власних оборотних коштів, необхідних для забезпечення його фінансової стійкості і показує, яка частка оборотних активів фінансується за рахунок власних коштів підприємства. Розраховується показник як відношення власних оборотних коштів до загальної вартості оборотних активів підприємства [18]:

$$k_{\text{звк}} = \frac{\text{ВОК}}{\text{ОА}}, \quad (1.13)$$

Показник залежить від багатьох чинників, тому загальновизнаних рекомендацій щодо його величини не існує. Вважається, що для забезпечення фінансової стійкості підприємств значення цього показника не має бути меншим за 0,1 (10 %). Чим вищим є значення показника, тим кращий фінансовий стан підприємства, тим більше у нього можливостей для проведення незалежної фінансової політики.

Розрахунок ВОК здійснюється за формулою:

$$\text{ВОК} = \text{ОА} - \text{ПЗ}, \quad (1.14)$$

або

$$\text{ВОК} = \text{ВК} + \text{ДЗП} - \text{НА}, \quad (1.15)$$

де ВОК - власні оборотні кошти (власний оборотний капітал); ОА - оборотні активи підприємства (підсумок розділу II активу балансу "Оборотні активи"); ДЗП – довгострокові зобов'язання і забезпечення (II розділ пасиву балансу); ПЗ - поточні зобов'язання і забезпечення (підсумок розділу III пасиву балансу) [18].

Коефіцієнт маневреності власних коштів (коефіцієнт маневреності, коефіцієнт фінансової маневреності, коефіцієнт маневреності власного капіталу) (k_m) характеризує спроможність підприємства підтримувати рівень власних оборотних коштів і поповнювати оборотні кошти за рахунок власних джерел. [18]:

$$k_m = \frac{\text{ВОК}}{\text{ВК}}, \quad (1.16)$$

Значення цього показника залежить від структури капіталу і галузевої належності підприємства. Оптимальне його значення в межах від 0,3 до 0,5. Збільшення цього показника в динаміці позитивно характеризує зміни у фінансовому стані підприємства, свідчить про збільшення його можливостей фінансового маневру (маневру власними коштами) [18].

Коефіцієнт забезпечення запасів власними оборотними коштами:

$$k_{zz} = \frac{\text{ВОК}}{3}, \quad (1.17)$$

Показує, яка частка запасів сформована за рахунок власного оборотного капіталу. Оптимальне значення показника: 0,5–0,8.

Індекс постійного активу:

$$I_{\text{ПА}} = \frac{\text{НА}}{\text{ВК}}, \quad (1.18)$$

Показує, яка частка власного капіталу спрямована на фінансування необоротних активів. Позитивним є зниження цього показника в динаміці [18].

Аналіз доходів та витрат будь-якого підприємства має важливе значення в системі загальної оцінки роботи суб'єкта господарювання. Це пов'язано, насамперед, з тим, що доходи та витрати мають безпосередній вплив на загальний фінансовий результат діяльності підприємства, який може мати як позитивний, так

і негативний характер. При цьому, важливе значення займає аналіз показників рентабельності.

Таблиця 1.4

Класифікація та порядок розрахунку коефіцієнтів оцінювання рентабельності (прибутковості) капіталу підприємства

Показник	Порядок розрахунку	Характеристика показника
коефіцієнт рентабельності всього використовуваного капіталу або коефіцієнт економічної рентабельності (R_a)	$R_a = \frac{ЧП}{K}$ де ЧП — чистий прибуток підприємства в даному періоді; К — середня сума всього використовуваного капіталу підприємства в даному періоді (розрахована як середня хронологічна)	характеризує рівень чистого прибутку, який генерує загальна сума капіталу підприємства
коефіцієнт рентабельності власного капіталу або коефіцієнт фінансової рентабельності ($R_{вк}$)	$R_{вк} = \frac{ЧП}{ВК}$ де ЧП — чистий прибуток підприємства в даному періоді; ВК — середня сума власного капіталу підприємства в даному періоді (розрахована як середня хронологічна)	характеризує рівень прибутковості власного капіталу, вкладеного в підприємство
коефіцієнт рентабельності позикового капіталу ($R_{пк}$)	$R_{пк} = \frac{ЧП}{ПК}$ де ЧП — сума чистого прибутку, отриманого за рахунок використання позикового капіталу в окремих видах діяльності або господарських операціях; ПК — середня сума позикового капіталу, залученого підприємством для здійснення окремих видів діяльності або окремих видів господарських операцій	характеризує рівень прибутковості позикового капіталу, використовуваного підприємством
коефіцієнт рентабельності всього основного капіталу ($R_{ок}$)	$R_{ок} = \frac{ЧП}{ОК}$ де ЧП — чистий прибуток підприємства в даному періоді; ОК — середня сума всього використовуваного основного капіталу підприємства в даному періоді (розрахованому як середня хронологічна)	характеризує ефективність використання всього основного капіталу підприємства, вкладеного в його необоротні активи
коефіцієнт рентабельності капіталу, використовуваного в операційній діяльності підприємства ($R_{код}$)	$R_{код} = \frac{ЧП_{пр}}{ООК + ОбК}$ де ЧПрп — сума чистого прибутку підприємства від реалізації продукції (операційної діяльності) в розглядуваному періоді; ООК — середня сума використовуваного операційного основного капіталу підприємства в даному періоді (розрахована як середня хронологічна); ОбК — середня сума використовуваного оборотного капіталу підприємства в даному періоді (розрахована як середня хронологічна)	показник дає уявлення про рівень генерування прибутку всім капіталом, використовуваним підприємством в операційній діяльності

Продовження табл. 1.4

коефіцієнт рентабельності капіталу, використовуюваного в інвестиційній діяльності підприємства (РКІД)	$P_{КІД} = \frac{ЧП_I}{K_I}$ де ЧП— сума чистого прибутку, отримана від всіх видів інвестиційної діяльності підприємства в даному періоді; КІ — середня сума капіталу підприємства, використовуюваного в інвестиційному процесі в даному періоді (розрахована як середня хронологічна)	характеризує прибутковість використання капіталу в інвестиційному процесі
---	--	---

Джерело: розроблено автором на основі [15]

Загалом, коефіцієнти оцінювання рентабельності (прибутковості) капіталу характеризують здатність підприємства генерувати необхідний прибуток у процесі своєї господарської діяльності і визначають загальну ефективність використання вкладеного капіталу. Коефіцієнти рентабельності можуть бути розраховані також за окремими видами активів підприємства, окремими формами залученого ним капіталу, окремими об'єктами реального і фінансового інвестування.

До показників рентабельності капіталу також потрібно віднести період окупності власного капіталу. Тобто проаналізувати період, протягом якого повністю здійсниться окупність капіталу, вкладеного в дане підприємство. Період окупності власного капіталу має важливе значення, оскільки через оцінку, розмір та динаміку власники даного фінансового ресурсу, роблять висновки про ефективність управління їх капіталом. Чим швидше вкладення в компанію досягають окупності, тим швидше вони починають приносити прибуток.

Термін окупності власного капіталу визначається як відношення 100 % до рентабельності власного капіталу, виражену у відсотках. Показники періоду окупності власного капіталу показують час упродовж, якого власники можуть сподіватися на повернення своїх коштів. А термін окупності позикового капіталу визначається як відношення 100 % до рентабельності позикового капіталу, у відсотках [15].

Для визначення оптимальної структури капіталу за критерієм максимізації рівня рентабельності власного капіталу ефект фінансового важеля (левериджу). Фінансовий важіль характеризує ступінь впливу позикового капіталу на прибутковість, рентабельність власного капіталу та визначається співвідношенням позикових та власних фінансових ресурсів [15].

Фінансовий леверидж виникає внаслідок використання підприємством позикових коштів, що впливає на зміну коефіцієнта рентабельності власного капіталу. Загалом ефект фінансового левериджу показує приріст рентабельності власного капіталу. Розраховують його за формулою:

$$ЕФЛ = (1 - T) * (R_a - \%ПК) * \frac{ПК}{ВК}, \quad (1.19)$$

де ЕФЛ — ефект фінансового левериджу, %;

T — ставка податку на прибуток, виражена десятковим дробом;

R_a — коефіцієнт валової рентабельності активів (відношення валового прибутку

(прибутку до сплати відсотків і податків) до середньої вартості активів), %;

$\%ПК$ — середній розмір відсотків за кредит, що сплачуються підприємством за використання позикового капіталу, %;

ПК — середня сума використовуваного підприємством позикового капіталу;

ВК — середня сума власного капіталу підприємства.

У наведеній формулі виділяють три основні складові:

1) $(1 - T)$ — податковий коректор фінансового левериджу. Він показує прояв ефекту фінансового левериджу у зв'язку з різним рівнем оподаткування прибутку.

2) $(R_a - \%ПК)$ — диференціал фінансового левериджу. Він характеризує різницю між коефіцієнтом валової рентабельності активів і середнім розміром відсотка за кредит.

3) $(ПК/ВК)$ — коефіцієнт фінансового левериджу, який характеризує суму позикового капіталу у розрахунку на одиницю власного капіталу підприємства [14].

Виділення цих складових дозволяє цілеспрямовано управляти ефектом фінансового левериджу. Якщо диференціал має додатне значення, то підприємству вигідно збільшити питому вагу позикового капіталу, що призведе до зростання рентабельності власного капіталу. Якщо ж значення буде

від'ємним, то це свідчить про «проїдання» власного капіталу. Одним з найкращих варіантів буде таке співвідношення власного та позикового капіталів, при якому диференціал не буде мати від'ємне значення [19].

Модель Дюпона (DuPont) широко використовується для проведення аналізу коефіцієнтів щодо діагностики фінансового стану та визначення потенціалу підприємства за умов збільшення коефіцієнта рентабельності власного капіталу (ROE). Базова (трифакторна) модель забезпечує декомпозицію коефіцієнта ROE на три компонента, а саме [19]:

- рентабельність продажів,
- оборотність активів;
- фінансовий важіль.

Проте, визначальним показником двофакторної моделі є коефіцієнт рентабельності активів (ROA), що складається з двох компонент: рентабельність продажів та оборотність активів [19].

$ROA = \text{Рентабельність продажів} * \text{Оборотність активів}$, тобто

$ROA = (\text{Чистий прибуток} / \text{Виручка}) * (\text{Виручка} / \text{Активи})$.

Зазвичай, для аналізу використовують трифакторну модель Дюпон:

$ROE = \text{Рентабельність продажів} * \text{Оборотність активів} * \text{Фінансовий важіль}$, тобто

$ROE = (\text{Чистий прибуток} / \text{Виручка}) * (\text{Виручка} / \text{Активи}) * (\text{Активи} / \text{Власний капітал})$ [19].

Також використовують і п'ятифакторну модель Дюпона, що має такий вигляд:

$ROE = (\text{EBIT} / \text{Виручка}) * (\text{EBT} / \text{EBIT}) * (\text{Чистий прибуток} / \text{EBT}) * (\text{Виручка} / \text{Активи}) * (\text{Активи} / \text{Власний капітал})$,

де EBIT – прибуток до сплати процентів та податків,

EBT – прибуток до оподаткування.

Відмінність п'ятифакторної моделі від трифакторної полягає в декомпозиції коефіцієнта рентабельності продажів для визначення ступеня впливу сплачених процентів та податків на рентабельність власного капіталу [19].

Щодо основних показників оцінювання оборотності капіталу, то такі показники характеризують наскільки швидко використовуваний підприємством капітал в цілому і окремі його елементи обертаються в процесі господарської діяльності. Для проведення оцінки оборотності капіталу використовуються наступні основні показники, які подано у таблиці 1.5.

Таблиця 1.5

Класифікація та порядок розрахунку коефіцієнтів оцінювання оборотності капіталу підприємства

Показник	Порядок розрахунку
коефіцієнт оборотності всього використовуваного капіталу в даному періоді (КОк)	$КОк = \frac{B}{K}$ де В — виручка від реалізації продукції в періоді, що розглядається; К — середня сума всього використовуваного капіталу підприємства в даному періоді (розрахована як середня хронологічна)
коефіцієнт оборотності власного капіталу в даному періоді (КОВк)	$КОВк = \frac{B}{ВК}$ де В — виручка від реалізації продукції в періоді, що розглядається; ВК — середня сума власного капіталу підприємства в даному періоді (розрахована як середня хронологічна)
коефіцієнт оборотності позикового капіталу в даному періоді (КОпк)	$КОпк = \frac{B}{ПК}$ де В — виручка від реалізації продукції в періоді, що розглядається; ПК — середня сума позикового капіталу підприємства в даному періоді (розрахована як середня хронологічна)
період обороту всього використовуваного капіталу підприємства в днях (ПОк)	$ПОк = \frac{K}{B_o}, ПОк = \frac{Д}{КОк}$ де К — середня сума всього використовуваного капіталу підприємства в даному періоді (розрахована як середня хронологічна); Вд — виручка від реалізації продукції за день у даному періоді; Д — число днів в даному періоді; КОк — коефіцієнт оборотності всього використовуваного капіталу в даному періоді
період обороту власного капіталу в днях (ПОВк)	$ПОВк = \frac{ВК}{B_o}, ПОВк = \frac{Д}{КОВк}$ де ВК — середня сума власного капіталу підприємства в даному періоді (розрахована як середня хронологічна); Вд — виручка від реалізації продукції за день у даному періоді; Д — число днів в даному періоді; КОВк — коефіцієнт оборотності власного капіталу в даному періоді
період обороту позикового капіталу в днях (ПОпк)	$ПОпк = \frac{ПК}{B_o}, ПОпк = \frac{Д}{КОпк}$ де ВК — середня сума позикового капіталу підприємства в даному періоді (розрахована як середня хронологічна); Вд — виручка від реалізації продукції за день у даному періоді; Д — число днів в даному періоді; КОпк — коефіцієнт оборотності позикового капіталу в даному періоді

Джерело: розроблено автором на основі [14]

Важливим аспектом в управлінні капіталом підприємства є не тільки оборотність капіталу, а й напрямки фінансування активів підприємства. В економічній літературі розглядають 4 основні підходи до фінансування активів підприємства, які подані в таблиці 1.6.

Таблиця 1.6

Опис підходів до фінансування оборотних активів підприємства

Підхід	Сутність та вплив на оборотні активи	Ризикованість	Практичне використання
Ідеальний	Сутність підходу полягає в тому, що довгострокові зобов'язання та власний капітал виступають джерелами покриття необоротних активів, поточні зобов'язання – відповідно джерелами покриття оборотних активів. Обсяги запасів, грошових коштів та інших оборотних активів є постійними.	Цей підхід вважається найризикованішим для ліквідності балансу підприємства.	На сьогодні підприємства практично не використовують даний підхід, оскільки він вважається найбільш ризикованим.
Агресивний	Довгострокові зобов'язання виступають джерелами покриття необоротних активів та постійної частини оборотних активів. Підхід полягає в створенні мінімальних обсягів оборотних активів та проведення жорсткої кредитної політики.	Ризик ліквідності високий та існує можливість переривання виробничого процесу.	На практиці використовується рідко.
Консервативний	Довгострокові зобов'язання повністю покривають необоротні та оборотні активи. Підхід полягає в створенні додаткових резервів запасів, грошових ресурсів та лібералізації кредитної політики.	Практично зникає ризик втрати ліквідності та ризику порушення виробничого процесу.	Зустрічається нечасто, адже призводить до збільшення фінансових витрат.
Компромісний	За рахунок довгострокових зобов'язань фінансуються необоротні активи, постійна частина оборотних та близько половини змінної частини ОА. Періодично на підприємстві можуть утворюватись надлишкові обсяги запасів.	Слабкий ризик втрати ліквідності та перебою процесу виробництва.	Носить найбільш розповсюджений характер, адже поєднує низькі ризику порушення ліквідності та зупинки виробництва.

Джерело: розроблено автором на основі [36, 37, 38]

Важливим для підприємства також є дослідження ймовірності настання банкрутства підприємства. Банкрутство – це фінансова неспроможність, розорення, що призводить до припинення виплат за борговими зобов'язаннями. Для цього

існують певні статистичні моделі, найбільш відомими серед яких є моделі таких відомих західних економістів, як Терещенка, Матвійчука та інших.

Таблиця 1.7

Основні вітчизняні моделі діагностики ймовірності настання банкрутства

Модель	Формула	Незалежні змінні (фактори)
Універсальна дискримінаційна функція Терещенка О. О.	$Z_{\text{тер}} = 1,5 * X_1 + 0,08 * X_2 + 10 * X_3 + 5 * X_4 + 0,3 * X_5 + 0,1 * X_6$	X_1 – грошові надходження/ зобов'язання; X_2 – валюта балансу/ зобов'язання; X_3 – чистий прибуток/ середньорічна сума активів; X_4 – прибуток/ виручка; X_5 – виробничі запаси/ виручка; X_6 – виручка/ основний капітал.
Модель Матвійчука А. В.	$Z = 0,033X_1 + 0,268X_2 + 0,045X_3 - 0,018X_4 - 0,004X_5 - 0,015X_6 + 0,702X_7$	X_1 – коефіцієнт мобільності активів; X_2 – коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості; X_3 – коефіцієнт оборотності власного капіталу; X_4 – коефіцієнт окупності активів; X_5 – коефіцієнт забезпеченості власними оборотними засобами; X_6 – коефіцієнт концентрації залученого капіталу; X_7 – коефіцієнт покриття боргів власним капіталом.
Модель Альтмана	$Z = 0,717X_1 + 0,847X_2 + 3,107X_3 + 0,42X_4 + 0,995X_5$	X_1 – ліквідність (робочий капітал/активи); X_2 – прибутковість (нерозподілений прибуток/активи); X_3 – рентабельність (прибуток до сплати відсотків та податків/активи); X_4 – фінансова стійкість (власний капітал/заборгованість); X_5 – оборотність (виручка/активи).
Модель Спрінггейта	$Z = 1,03X_1 + 3,07X_2 + 0,66X_3 + 0,4X_4$	X_1 – робочий капітал/активи; X_2 – прибуток до сплати відсотків та податків/активи; X_3 – прибуток до сплати відсотків та податків/короткострокова заборгованість; X_4 – виручка/активи.
Модель Таффлера і Тішоу	$Z = 0,53X_1 + 0,13X_2 + 0,18X_3 + 0,16X_4$	X_1 – операційний прибуток/поточні зобов'язання; X_2 – оборотні активи/зобов'язання; X_3 – поточні активи/зобов'язання; X_4 – чистий дохід/активи.
Модель Ліса	$Z = 0,063X_1 + 0,092X_2 + 0,057X_3 + 0,001X_4$	X_1 – оборотні активи/активи; X_2 – операційний прибуток/активи; X_3 – нерозподілений прибуток/активи; X_4 – власний капітал/зобов'язання.

Джерело: розроблено автором на основі [20]

Отже, для здійснення аналізу фінансового стану підприємства необхідно дослідити вище зазначені показники та їх динаміку. Обрахунки цих показників подано у 2 розділі.

РОЗДІЛ 2

ОЦІНКА УПРАВЛІННЯ КАПІТАЛОМ ТОВ «АГРОНОМ ЦЕНТР»

2.1. Структурно-динамічний аналіз формування капіталу підприємства

Для дослідження капіталу ТОВ «Агроном Центр» потрібно провести аналіз структури та динаміки джерел формування фінансових ресурсів. Джерела формування фінансових ресурсів, тобто майна підприємства складається із власного капіталу та позикового капіталу. Власний капітал – це кошти, які засновники підприємства вклали в грошовій або матеріальній формі. Власний капітал забезпечує фінансову стійкість та ліквідність організації. Позиковий капітал – це інструмент залучення фінансових ресурсів підприємством формі кредитних зобов'язань або боргових цінних паперів для покриття своїх витрат та розвитку. У результаті великої кількості позикового капіталу знижується рівень фінансової незалежності та безпеки підприємства. Тому для підприємство потрібно діяти згідно власно розробленої стратегії та віднайти оптимальне співвідношення між власними та позиковими коштами. Динаміку та структуру пасиву балансу ТОВ «Агроном Центр» за 2019-2021 роки зображено в таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

Динаміка та структура пасиву балансу ТОВ «Агроном Центр» за 2019-2021 рр.

Показники	2019 рік		2020 рік		2021 рік		Абсолютний приріст, тис. грн.		Темп приросту, %	
	Сума, тис. грн.	Струк-тура %	Сума, тис. грн.	Струк-тура, %	Сума, тис. грн.	Струк-тура, %	2020-2019 рр.	2021-2020 рр.	2020-2019 рр.	2021-2020 рр.
Пасив										
Власний капітал	9630,6	30,44	9990,6	21,75	13854,1	20,27	360	3863,5	3,74	38,67

Продовження табл. 2.1

Довгострокові зобов'язання і забезпечення	709,5	2,24	5583,5	12,15	13248,6	19,38	4874	7665,1	686,96	137,28
Поточні зобов'язання і забезпечення	21300,3	67,32	30369,1	66,10	41248	60,35	9069	10878,9	42,58	35,82
Баланс	31640,4	100,00	45943,2	100,00	68350,7	100,00	14303	22407,5	45,20	48,77

Джерело: розраховано автором на основі даних додатків А, Б, В

Як свідчать дані табл. 2.1, вартість майна ТОВ «Агроном Центр» за три останні роки зросла на 14302,8 тис. грн. (або 45,2%) у 2020 році та на 22407,5 тис. грн. (або 48,77%) у 2021 році, що свідчить про розширення діяльності підприємства. Збільшення валюти балансу пов'язано з збільшенням всіх джерел фінансування підприємства. Найбільші темпи росту спостерігаються у збільшенні довгострокових зобов'язань у 2020 році на 4874 тис. грн. (686,96% порівняно з 2019 роком) та на 7665,1 тис. грн. (137,28%), що є позитивним.

Детальну структуру джерел формування фінансових ресурсів зображено на рисунку 2.1.

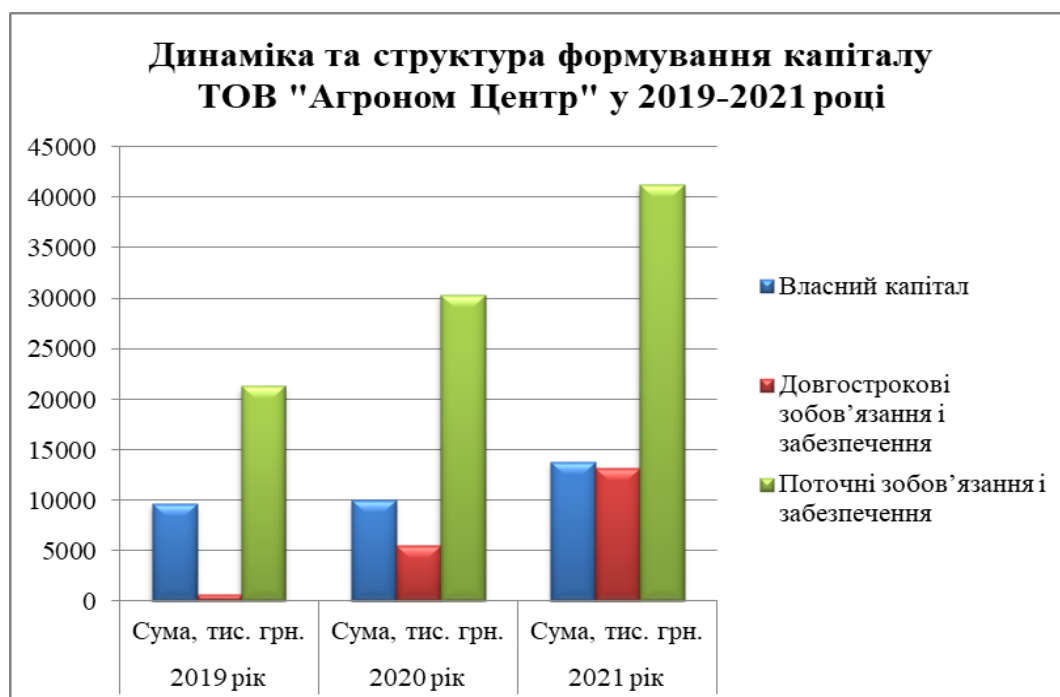


Рис. 2.1. Динаміка та структура формування капіталу ТОВ «Агроном Центр» у 2019-2021 році.

Як видно з рисунку, поточні зобов'язання займають найбільшу частку в структурі пасиву балансу протягом досліджуваного періоду. Структура пасиву балансу у 2021 році складається з власного капіталу – 20,27%, довгострокових зобов'язань – 19,38% та поточні зобов'язання – 60,35%. Така структура не є оптимальною, адже частка власного капіталу лише 20,27%, що може здаватись загрозовим для фінансової стійкості. Проте для кращого розуміння структури капіталу варто дослідити детальніше структуру власного та позикового капіталу.

Детальну структуру джерел формування власного капіталу зображено на рисунку 2.2.

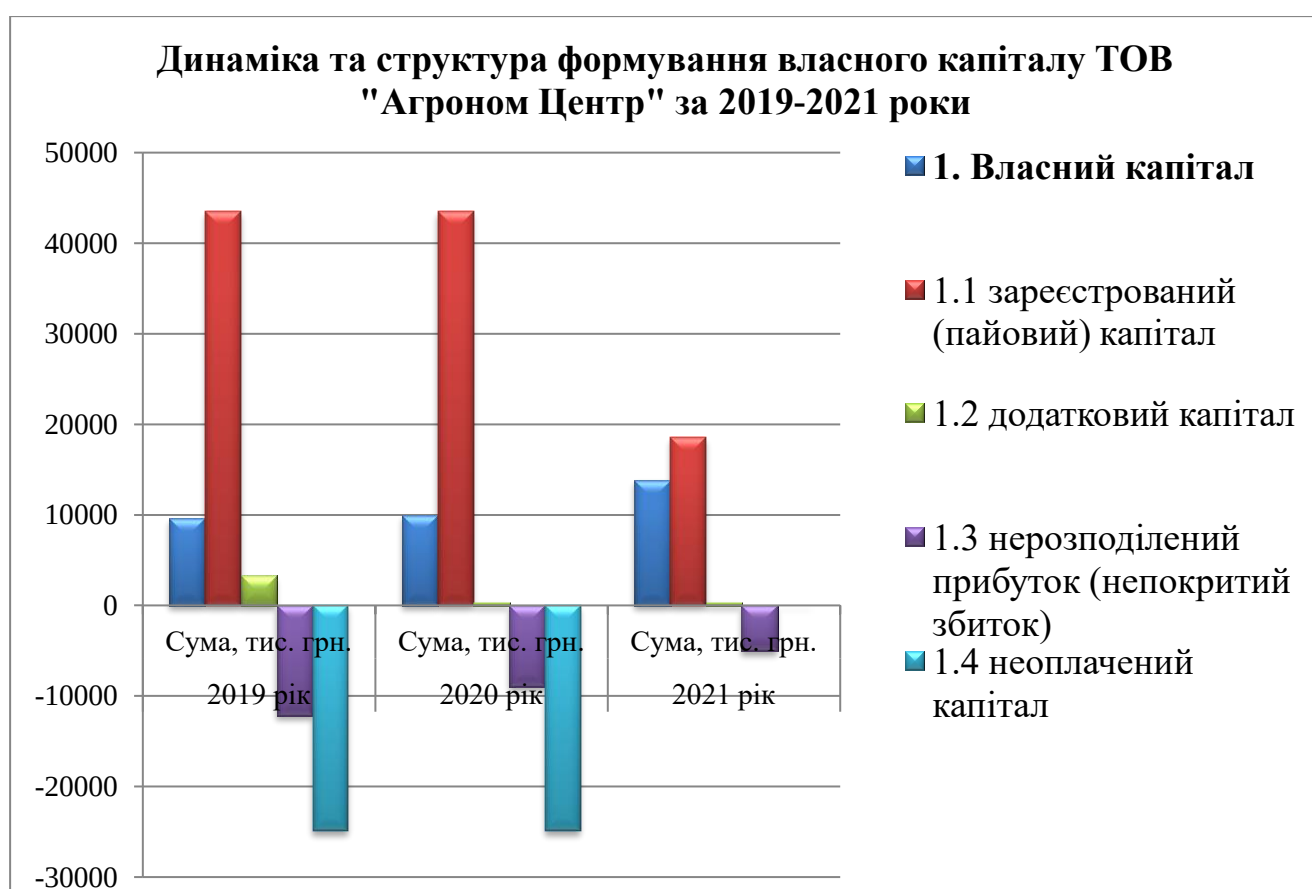


Рис. 2.2. Динаміка та структура власного капіталу ТОВ «Агроном Центр» у 2019-2021 році.

Структуру власного капіталу ТОВ «Агроном Центр» утворюють показники:

- 1) зареєстрований капітал підприємства, який складав близько 4,5 млн. грн. у 2019-2020 роках і був зменшений до 1,9 млн. грн. в 2021 році;
- 2) додатковий капітал, що становить незначну частину власного капіталу;

- 3) непокритий збиток, що скорочується з кожним роком;
- 4) неоплачений капітал, який було повністю оплачено в 2021 році колишньому співвласнику.

Як видно з структури власного капіталу позитивно на його структуру впливає зареєстрований та додатковий капітал, котрі мають додатні значення. Негативно на його формування впливає непокритий збиток та неоплачений капітал. Також негативним фактором є те, що в 2020 році додатковий капітал суттєво зменшився – на 88,85% порівняно з 2019 роком. Варто зазначити, що в 2021 році неоплачений капітал було виплачено, також темпи скорочення непокритого збитку підприємства є доволі високими, що безсумнівно позитивно. Це сигналізує, що підприємство намагається стабілізувати ситуацію та вирівняти структуру власного капіталу. Структура пасиву балансу у 2021 році складається з власного капіталу – 20,27%, довгострокових зобов'язань – 19,38% та поточні зобов'язання – 60,35%.

Варто зауважити, що власний капітал в балансі відображається загальною сумою. Тому необхідно розраховувати кошти, що знаходяться в обороті, тобто власний оборотний капітал. У табл. 2.3 відобразимо дані розрахунків наявності власних оборотних коштів ТОВ «Агроном Центр» за 2019-2021 рр.

Таблиця 2.3

Визначення наявності власних оборотних коштів ТОВ «Агроном Центр» 2019-2021 рр.

Показники	2019 рік, тис. грн	2020 рік, тис. грн	2021 рік, тис. грн	Абсолютний приріст, тис. грн.		Темп приросту, %	
				2020-2019 рр.	2021-2020 рр.	2020-2019 рр.	2021-2020 рр.
Власний капітал	9630,6	9990,6	13854,1	360,0	3863,5	3,74	38,67
Необоротні активи	628,6	586,5	647	-42,1	60,5	-6,70	10,32
Сума власних оборотних коштів	9002	9404,1	13207,1	402,1	3803,0	4,47	40,44

Джерело: розраховано автором на основі даних додатків А, Б, В

Як видно з даних табл. 2.3, власний оборотний капітал мав позитивну величину у 2019-2021рр. і становив 9002 тис. грн., 9404,1 тис. грн. та 13207,1 тис. грн. відповідно. Тому можна стверджувати, що ТОВ «Агроном Центр» є повністю фінансово стійкою компанією. Для фінансування поточної діяльності і забезпечення безперебійності операційного процесу не залучаються сторонні фінансові ресурси. Також варто зазначити, що динаміка суми власних оборотних коштів є позитивною і свідчить про збільшення власного капіталу більшими темпами, ніж темпи приросту необоротних активів.

Щоб детальніше дослідити капітал підприємства слід проаналізувати динаміку абсолютних показників позикового капіталу, що складається з довгострокових та поточних зобов'язань та забезпечень згідно звітності форми №1 «Баланс». Динаміку та структуру позикового капіталу ТОВ «Агроном Центр» за 2019-2021 роки зображено в таблиці 2.4.

Таблиця 2.4

Динаміка та структура позикового капіталу ТОВ «Агроном Центр» за 2019-2021 роки

Показники	2019 рік		2020 рік		2021 рік		Абсолютний приріст, тис. грн.		Темп приросту, %	
	Сума, тис. грн.	Структура, %	Сума, тис. грн.	Структура, %	Сума, тис. грн.	Структура, %	2020-2019 рр.	2021-2020 рр.	2020-2019 рр.	2021-2020 рр.
Позиковий капітал										
Довгострокові зобов'язання і забезпечення	709,5	3,22	5583,5	15,53	13248,6	24,31	4874,0	7665,1	686,96	137,28
Поточні зобов'язання і забезпечення, в т.ч.:	21300,3	96,78	30369,1	84,47	41248	75,69	9068,8	10878,9	42,58	35,82
короткострокові кредити банків	7847,3	35,65	9000	25,03	8548,6	15,69	1152,7	-451,4	14,69	-5,02

Продовження табл. 2.4

поточна кредиторська заборгованість:	9212,6	41,86	20034,5	55,72	32013,4	58,74	10821,9	11978,9	117,47	59,79
товари, роботи, послуги	8738,5	39,70	19392,6	53,94	31860,7	58,46	10654,1	12468,1	121,92	64,29
розрахунками з бюджетом	202	0,92	452,2	1,26	126,5	0,23	250,2	-325,7	123,86	-72,03
розрахунками зі страхування	51,7	0,23	39	0,11	0	0,00	-12,7	-39,0	-24,56	-100,00
розрахунками з оплати праці	220,4	1,00	150,7	0,42	26,2	0,05	-69,7	-124,5	-31,62	-82,61
інші поточні зобов'язання	4240,4	19,27	1334,6	3,71	686	1,26	-2905,8	-648,6	-68,53	-48,60
Позиковий капітал	22009,8	100,00	35952,6	100	54496,6	100	13942,8	18544,0	63,35	51,58

Джерело: розраховано автором на основі даних додатків А, Б, В

Відповідно до даних таблиці 2.4 можна зробити висновки, що сума позикового капіталу ТОВ «Агроном Центр» щорічно зростає. Так у 2019 році цей показник становив 22009,8 тис. грн., у 2020 році відбулось зростання на 63,35%, а у 2021 ще на 51,58%, що у загальному підсумку 2021 року становило 54496,6 тис. грн.

Основну частку з структури позикового капіталу ТОВ «Агроном Центр» протягом всього досліджуваного періоду становили поточні зобов'язання та забезпечення, їх частка зменшилась від 96,78% у 2019 році, до 75,69% у 2021 р. Проте у грошовому еквіваленті сума поточних зобов'язань у 2019 році становила 2100,3 тис. грн. і зростала протягом досліджуваного періоду і в 2021 році становила 41248,0 тис. грн. Сума довгострокових зобов'язань ТОВ «Агроном Центр» у 2019 році мала невелике значення, а саме – 709,5 тис. грн. У 2020 році ситуація покращилась, сума довгострокових зобов'язань та забезпечень становила 5583,5 тис. грн., що у загальній структурі позикового капіталу становило 15,53%. Сума довгострокових зобов'язань та забезпечень у 2021 році дорівнювала 13248,6 тис. грн., що у загальній структурі позикового капіталу становило 24,31%. Таке

збільшення довгострокових активів пов'язане з отриманням пільгового кредитування у рамках програми кредитування для малого та середнього бізнесу «5-7-9%» та овердрафтного кредиту. У таблиці 2.5 проаналізовано основні джерела позикових коштів, що залучені ТОВ «Агроном Центр» у 2021 році.

Таблиця 2.5

Залучення позикових коштів ТОВ «Агроном Центр»

Кредитний договір	Вид кредиту	% ставка	Сума кредит у в тис. грн	Сума заборгованості, екв. Тис. грн	Дата видачі	Дата погашення	Графік погашення
LVO-Кл-12905 від 06.05.21 Банк "ПУМБ"	поновлювальна кред. лінія 5-7-9%	12,4	14 100,00	12 426,00	06.05.21	25.04.24	зменшення ліміту/онулення один раз на 365 днів
LVO-Кл-13287 від 26.05.21 Банк "ПУМБ"	поновлювальна кред. лінія 5-7-9%	12,4	5 900,00	5 880,00	26.05.21	15.05.24	зменшення ліміту/онулення один раз на 365 днів
LVO-Ов-14774 від 27.05.21 Банк "ПУМБ"	овердрафт	13,5	5 000,00	4 900,00	27.08.21	23.08.22	обнулення раз в 90 днів
КО2021-06430 Банк "Південний"	овердрафт	14,0	2 000,00	1 395,40	03.12.21	02.12.22	обнулення раз в 30 днів

Джерело: розраховано автором на основі даних про кредитний портфель

Як видно з таблиці 2.5 основним кредитором ТОВ «Агроном Центр» є Банк «ПУМБ». Саме цей банк надав основний кредит на 14,1 млн. грн. для рефінансування заборгованості за кредитами та розширення діяльності підприємства. Також ТОВ «Агроном Центр» активно використовує кредитні кошти для поповнення обігових коштів. Це пов'язане з процесом виробництва – часовий лаг в даному процесі завжди обмежував розвиток підприємства. Для цих цілей

агрофірма отримала ще одну кредитну лінію в Банк «ПУМБ» на суму 5,9 млн. грн.. та 2 овердрафти на 5 млн. грн. в Банку «ПУМБ» та 2 млн. грн. в Банку «Південний».

У підсумку, отримання довгострокових кредитів це позитивний аспект, що сигналізує, що в кредиторів висока довіра до підприємства, водночас разом з поточними зобов'язаннями це формує досить велику залежність підприємства від позикових коштів. Тому підприємству важливо правильно використовувати залучені кошти.

Позитивні зміни відбулися в усій структурі пасивів: в абсолютних значеннях відбулось збільшення усіх статей капіталу впродовж досліджуваного періоду. Частка власного капіталу кожного року зменшувалась і у 2021 році склала 20,27%, а питома вага поточних зобов'язань і забезпечень зменшилась від 67,32% до 60%, питома частка довгострокових зобов'язань теж зросла.

Отже, зростання вартості майна підприємства, з точки зору джерел його формування, відбулося за рахунок нарощення всіх частин капіталу. В цілому, питома вага власного капіталу за досліджуваний період не перевищувала мінімальне нормативне значення 50%. Частка ж зобов'язань в загальній структурі скоротилася на 10%. Така зміна оцінюється позитивно, оскільки збільшення частки власного капіталу свідчить про посилення незалежності підприємства від кредиторів та покращення його фінансової стійкості, проте недотримання оптимальної структури капіталу сигналізує підприємству раціонально використовувати свої ресурси.

2.2. Аналіз показників використання капіталу підприємства

Ділова активність підприємства в широкому розумінні – це господарська діяльність суб'єкта господарювання, сукупність його дій, спрямованих на забезпечення динамічності свого розвитку, досягнення поставлених цілей, ефективне використання виробничого потенціалу, розширення ринків збуту продукції. Показники ділової активності підприємства найбільш точно і ґрунтовно відображають дійсний стан речей на підприємстві. Результати розрахунку показників представлено в таблиці 2.6.

Таблиця 2.6

Динаміка загальних показників господарської діяльності ТОВ «Агроном Центр» за 2019-2021 рр.

Показники	2019 рік	2020 рік	2021 рік	Абсолютний приріст, тис. грн.		Темп приросту, %	
	Сума, тис. грн.	Сума, тис. грн.	Сума, тис. грн.	2020-2019 рр.	2021-2020 рр.	2020 - 2019 рр.	2021 - 2020 рр.
Середньорічна сума інвестованого капіталу, тис. грн.	8523	9810,6	11922,3 5	1 287,6	2 111,8	15,11	21,53
Чистий дохід, тис. грн.	324146,7	334742,7	407357,6	10 596,0	72 614,9	3,27	21,69
Чистий прибуток, тис. грн.	2 205,3	3 281,0	4 163,4	1 075,7	882,4	48,78	26,89

Джерело: розраховано автором на основі даних додатків А, Б, В

З таблиці 2.6 видно, що впродовж досліджуваного періоду співвідношення темпів зростання основних абсолютних характеристик ділової активності підприємства не було абсолютно оптимальним, оскільки рівність $TrЧПр > TrЧД > TrК > 100\%$ виконувалась не повністю у 2020 році, проте у 2021 році темпи приросту були оптимальними. Динаміка наведених показників дає підстави

оцінити зміни господарської діяльності підприємства як позитивні. Додаткового дослідження потребують причини таких змін.

Таблиця 2.7.

Динаміка показників ефективності використання ресурсів ТОВ «Агроном Центр» за 2019-2021 рр.

Показники	Роки, тис. грн.			Абсолютний приріст	
	2019	2020	2021	2019-2020	2020-2021
Чистий дохід, тис. грн.	324147	334743	407358	10596,00	72614,90
Собівартість реалізованої продукції, тис. грн.	315002	320785	391195	5782,70	70410,40
Середньорічна вартість капіталу (активів), тис. грн.	31055,2	38791,8	57147	7736,60	18355,15
Середньорічна вартість власного капіталу, тис. грн.	8523	9810,6	11922,4	1287,60	2111,75
Середньорічна вартість позикового капіталу, тис. грн.	22532,2	28981,2	45224,6	6449,00	16243,40
Коефіцієнт оборотності капіталу	10,44	8,63	7,13	-1,81	-1,50
Тривалість обороту капіталу, днів	34,49	41,72	50,50	7,23	8,78
Коефіцієнт оборотності позикового капіталу	14,39	11,55	9,01	-2,84	-2,54
Тривалість обороту позикового капіталу днів	25,02	31,17	39,97	6,14	8,80
Коефіцієнт оборотності власного капіталу	38,03	34,12	34,17	-3,91	0,05
Тривалість обороту власного капіталу, днів	9,47	10,55	10,54	1,09	-0,01
Операційний цикл, днів	34,49	41,72	50,50	7,23	8,78
Фінансовий цикл, днів	34,49	41,72	50,50	7,23	8,78
Коефіцієнт стійкості економічного зростання	0,259	0,334	0,349	0,08	0,01
Чистий прибуток, тис. грн.	2 205,3	3 281,0	4 163,4	1075,70	882,40

Джерело: розраховано автором на основі даних додатків А, Б, В

Отже, за аналізований період, загальний капітал, авансований у активи підприємства обернувся у 2019 році – 10,44 рази, у 2020 році – 8,63 рази, у 2021 році – 7,13 рази. Зменшення є негативним, адже характеризує погіршення

використання підприємством всіх активів. Також негативним є збільшення тривалості обороту капіталу на 7 днів у 2020 році і на 9 дні у 2021 році.

Щодо операційного циклу підприємства, то він збільшився в динаміці на 7 днів у 2020 році та на 9 днів у 2020 році, що означає збільшення періоду часу від моменту надходження сировини і матеріалів на підприємство до моменту отримання грошових коштів за реалізовану продукцію. У свою чергу фінансовий цикл підприємства теж збільшився на 7 та 9 днів, тобто збільшився період часу від моменту вкладання коштів у запаси до моменту отримання їх внаслідок реалізації продукції. Щодо коефіцієнта стійкості економічного зростання, то він зростав з кожним роком. Загалом ділова активність підприємства покращилась.

Варто зазначити, що важливе значення займає аналіз показників рентабельності. Розглянемо їх детальніше у таблиці 2.8.

Таблиця 2.8

Динаміка показників рентабельності ТОВ «Агроном Центр» за 2019-2021 рр.

Показники	2019 рік	2020 рік	2021 рік	Абсолютний приріст, тис. грн.		Темп приросту, %	
	Сума, тис. грн.	Сума, тис. грн.	Сума, тис. грн.	2020-2019 рр.	2021-2020 рр.	2020-2019 рр.	2021-2020 рр.
Чистий дохід, тис. грн.	324146,7	334742,7	407357,6	10596	72614	3,27	21,69
Собівартість реалізованої продукції, тис. грн.	180554	222543,4	315002,3	41989,4	92458,9	23,26	41,55
Валовий прибуток, тис. грн.	2 205,3	3 281,0	4 163,4	1075,7	882,4	48,78	26,89
Прибуток від операційної діяльності, тис. грн.	9144,4	13957,7	16162,2	4813,3	2204,5	52,64	15,79
Чистий прибуток, тис. грн.	2 205,3	3 281,0	4 163,4	1075,7	882,4	48,78	26,89
Середньорічна вартість активів підприємства, тис. грн.	31055,2	38791,8	57146,95	7736,6	18355,2	24,91	47,32
Середньорічна вартість власного капіталу, тис. грн.	8523	9810,6	11922,35	1287,6	2111,75	15,11	21,53

Продовження табл. 2.8

Середньорічна вартість зобов'язань, тис. грн	22532,2	28981,2	45224,6	6449	16243,4	28,62	56,05
Середньорічна вартість довгострокових інвестицій підприємства, тис. грн.	9076,65	12957,1	21338,4	3880,45	8381,3	42,75	64,68
Середньорічна вартість основних засобів, тис. грн.	810,95	605,35	615,3	-205,6	9,95	-25,35	1,64
Середньорічна вартість оборотних активів, тис. грн.	30240,6	38184,25	56530,2	7943,65	18346	26,27	48,05
Валова рентабельність продукції, %	0,68	0,98	1,02	0,30	0,04	—	—
Операційна рентабельність товарів, %	2,82	4,17	3,97	1,35	-0,20	—	—
Чиста рентабельність продажів, %	0,68	0,98	1,02	0,30	0,04	—	—
Рентабельність товарів за собівартістю її реалізації, %	1,22	1,47	1,32	0,25	-0,15	—	—
Операційна рентабельність активів, %	29,45	35,98	28,28	6,54	-7,70	—	—
Чиста рентабельність активів, %	7,10	8,46	7,29	1,36	-1,17	—	—
Рентабельність основних засобів, %	271,94	542,00	676,65	270,06	134,65	—	—
Рентабельність оборотних активів, %	7,29	8,59	7,36	1,30	-1,23	—	—
Чиста рентабельність власного капіталу, %	25,87	33,44	34,92	7,57	1,48	—	—
Чиста рентабельність довгострокових інвестицій, %	7,10	8,46	7,29	1,36	-1,17	—	—
Ефект фінансового левириджу, %	-0,50	-0,52	-0,71	-0,03	-0,18		

Джерело: розраховано автором на основі даних додатків А, Б, В

Згідно даних таблиці 2.8, зміна доходів та витрат ТОВ «Агроном Центр» зумовили те, що майже всі показники рентабельності збільшились в динаміці, за

винятком рентабельності продажів та операційної рентабельності, яка продемонструвала незначне зниження.

Зокрема, першою чергою, відбулось зростання валової рентабельності продукції. Зокрема, сума валового прибутку збільшилась від 0,68 до 1,02 коп. в розрахунку на 1 грн. При цьому чиста рентабельність активів зросла на 19,15% у 2020 році та скоротилась на 16,05% у 2021 році, рентабельність власного капіталу зросла впродовж досліджуваного періоду з 25,87 коп. до 34,92 коп. Відбулось також зростання рентабельності основних засобів на 149,45% та невелике зростання рентабельності оборотних активів на 1%.

Розрахуємо ефект фінансового левериджу (ЕФЛ), щоб оцінити оптимальність структури капіталу ТОВ «Агроном Центр» за 2019-2021 роки. Це допоможе проаналізувати чи збільшення позикового капіталу вплинуло на оптимальність структури капіталу.

2019 рік:

$$T = 18\% = 0,18;$$

$$(1 - T) = 0,82;$$

$$Ra = 2205,3/31055,2 = 0,071 = 7,1\%;$$

$$\%ПК = 15\%;$$

$$(Ra - \%ПК) = 7,1 - 15 = -7,9\%;$$

$$(ПК/ВК) = 22532,2/8523 = 2,64;$$

$$ЕФЛ = 0,82 * (-7,9\%)*2,64 = - 0,17.$$

2020 рік:

$$T = 18\% = 0,18;$$

$$(1 - T) = 0,82;$$

$$Ra = 3281,0/38791,8 = 0,0845 = 8,5\%;$$

$$\%ПК = 14\%;$$

$$(Ra - \%ПК) = 8,5 - 14 = -5,5\%;$$

$$(ПК/ВК) = 28981,2/9810,6 = 2,95;$$

$$ЕФЛ = 0,82 * (-5,5\%)*2,95 = - 0,13.$$

2021 рік:

$$T = 18\% = 0,18;$$

$$(1 - T) = 0,82;$$

$$Ra = 4163,4/57146,95 = 0,0728 = 7,3\%;$$

$$\%ПК = 13,5\%;$$

$$(Ra - \%ПК) = 7,3 - 13,5 = -6,2\%;$$

$$(ПК/ВК) = 45224,6/11922,4 = 3,79;$$

$$ЕФЛ = 0,82 * (-6,2\%)*3,79 = - 0,19.$$

Як видно з аналізу, ефект фінансового левериджу має негативне значення впродовж усього досліджуваного періоду. Основний вплив на його від'ємне значення має рентабельність активів, яка протягом 2019-2021 років нижча за проценти за користування позичками. Зниження рентабельності власного капіталу в майбутньому може означати, що в результаті одержаних збитків реальний капітал підприємства зменшиться на відповідну величину збитків. Проте зараз ефект фінансового левериджу у 2019 році становить -0,17%, та означає, що при збільшенні позикового капіталу на 1%, рентабельність власного капіталу зменшилась на 0,17%, у 2020 році зміна становила -0,13%, а у 2021 році дорівнювала -0,19%. Як бачимо, механізм фінансового важеля на підприємстві застосовується неефективно, тому ефект фінансового левериджу для нього від'ємний. Найкращим способом покращити структуру капіталу є розрахунок оптимального значення ефекту фінансового левериджу. Знання механізму дії фінансового левериджу на рівень прибутковості власного капіталу і рівень фінансового ризику дозволяє цілеспрямовано управляти як вартістю, так і структурою капіталу компанії. Також варто підкреслити, що підприємство працює в напрямку покращення даного показника. Зокрема, підприємство активно залучає пільгове кредитування та намагається залучати кредити на найвигідніших умовах. Це безпосередньо впливає на показник середнього відсотку користування за кредит та зменшує його. Зокрема спостерігаємо позитивну динаміку. Якщо у 2019 році середня ставка за кредитом становила 15%, то у 2021 році зменшилась на 1,5% і становила 13,5%. Негативно на показник ЕФЛ вплинуло збільшення середньорічної вартості зобов'язань більшими темпами, ніж темпи приросту

середньорічної вартості власного капіталу підприємства. Цю зміну чітко видно в 2021 році, адже темп приросту середньорічної вартості зобов'язань становив 56,05%, а темп приросту середньорічної вартості власного капіталу становив 21,53%, що удвічі нижче.

Отже, розрахунок ефекту фінансового левериджу для ТОВ «Агроном Центр» як показника ефективності механізму управління структурою капіталу дало зрозуміти у висновку, що підприємству слід більше уваги приділити механізму фінансового левериджу та оптимізації структури капіталу підприємству.

Проводячи оцінку ефективності використання майна і капіталу, доцільно дослідити вплив факторів на окремі показники. Факторний аналіз здійсненого за допомогою двофакторної моделі «DuPont», методом ланцюгових підстановок.

Загальна зміна рентабельності власного капіталу в 2020 році:

$$\Delta \text{РВК}(\text{ROA}) = 33,44 - 25,87 = 7,57\%$$

У тому числі за рахунок змін:

1) коефіцієнта оборотності капіталу:

$$34,12 - 38,03 = -3,91$$

3) рентабельності продажу:

$$0,98 - 0,68 = 0,3\%$$

Загальна зміна рентабельності власного капіталу в 2021 році:

$$\Delta \text{РВК} = 34,92 - 33,44 = 1,48\%$$

У тому числі за рахунок змін:

1) коефіцієнта оборотності капіталу:

$$34,17 - 34,12 = 0,05$$

3) рентабельності продажу:

$$1,02 - 0,88 = 0,02\%$$

Як видно, рентабельність власного капіталу зростала протягом досліджуваного періоду. Вона покращилася на 7,57% у 2020 році за рахунок покращення рентабельності продажу та зменшення оборотності капіталу та покращилась на 1,48% в 2021 році за рахунок покращення рентабельності продажу та оборотності капіталу.

У цілому аналіз показників рентабельності ТОВ «Агроном Центр» за аналізований період можна характеризувати як позитивний, проте підприємству слід зосередитись на покращенні рентабельності власного капіталу.

Таблиця 2.9

Динаміка запасу фінансової міцності ТОВ «Агроном Центр» за 2019-2021 рр.

Показники	Роки, тис. грн			Абсолютний приріст, тис. грн.		Темп приросту, %	
	2019	2020	2021	2020-2019 рр.	2021- 2020 рр.	2020- 2019 рр.	2021- 2020 рр.
Чистий дохід, тис. грн.	324146,7	334742,7	407357,6	10596	72614,9	3,27	21,69
Змінні витрати, тис. грн.	313476,8	319796,8	390430,4	6320	70633,6	2,02	22,09
Постійні витрати, тис. грн.	15395,3	15174	13647,8	-221,3	-1526,2	-1,44	-10,06
Маржинальних дохід, тис. грн.	10669,9	14945,9	16927,2	4276	1981,3	40,08	13,26
Питома вага маржинального доходу у виручці, %	3,29	4,46	4,16	1,17	-0,30953	35,64	-6,93
Поріг рентабельності, тис. грн.	467702,20	339851,45	328437,96	-127850,75	-11413,5	-27,34	-3,36
Запас фінансової міцності, тис. грн.	-143555,50	-5108,75	78919,64	138446,75	84028,39	-96,44	-1644,79
Запас фінансової міцності, %	-44,29	-1,53	19,37	42,76	20,89972	-96,55	-1369,42
Сила дії операційного левериджу	-2,26	-65,52	5,16	-63,27	70,68513	2801,85	-107,88

Джерело: розраховано автором на основі даних додатків А, Б, В

Сила дії операційного левериджу збільшилась до 5,16%, що означає послаблення виробничого ризику діяльності підприємства. Поріг рентабельності зменшився на 127850,75 тис. грн. (на 27,34%) у 2020 році та на 11413,5 тис. грн. (або 3,36%), що оцінюється позитивно. Запас фінансової міцності показав, що у

2021 році чистий дохід підприємства міг зменшитися на 78919,64 тис. грн до досягнення беззбиткової діяльності, тоді як у 2019 і 2020 році чистий дохід не покривався запасом фінансової міцності.

2.3. Вплив управління капіталом на фінансову стійкість, ліквідність та ймовірність настання банкрутства

Однією з основних характеристик фінансового стану підприємства є його фінансова стійкість, економічним змістом якої є забезпеченість запасів підприємства стійкими джерелами їх формування, гарантована платоспроможність, незалежність від випадковостей ринкової кон'юнктури і поведінки партнерів. Фінансово стійким вважають підприємство, доходи якого стабільно перевищують витрати, у якого забезпечується відповідність вартості запасів і величини власних та позикових джерел їх формування, не допускає невинуватено високої дебіторської та кредиторської заборгованості, має оптимальну структуру джерел фінансування (капіталу) і своєчасно розраховується за своїми зобов'язаннями. Основою фінансової стійкості є раціональна організація і використання оборотних коштів підприємства. Значення і сутність фінансової стійкості найбільш повно відображаються в її показниках. Розрізняють абсолютні та відносні показники фінансової стійкості. Абсолютні показники фінансової стійкості є показниками, які характеризують стан забезпеченості запасів і враховують джерела їх формування.

Щодо динаміки абсолютних показників фінансової стійкості ТОВ «Агроном Центр», то її представлено у таблиці 2.10. За досліджуваний період на підприємстві фінансовий стан не зазнав змін. Так, у 2019-2021 роках ТОВ «Агроном Центр» існувало з нестійким фінансовим станом та характеризується нестачею загальної величини власних та довгострокових позикових джерел формування запасів та надлишком основних джерел формування запасів. Рівновага платіжного балансу може бути забезпечена лише за рахунок протермінованих платежів з оплати праці,

платежів до бюджетів та державних цільових фондів, зростання протермінованої кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги тощо.

Таблиця 2.10

Динаміка абсолютних показників фінансової стійкості ТОВ "Агроном Центр" за 2019-2021 рр.

Показники	2019 рік	2020 рік	2021 рік	Абсолютний приріст, тис. грн.		Темп приросту, %	
	Сума, тис. грн.	Сума, тис. грн.	Сума, тис. грн.	2020-2019 рр.	2021-2020 рр.	2020-2019 рр.	2021-2020 рр.
Власний капітал, тис. грн.	9630,6	9990,6	13854,1	360	3863,5	3,74	38,67
Довгострокові зобов'язання і забезпечення, тис. грн.	709,5	5583,5	13248,6	4874	7665,1	686,96	137,28
Короткострокові кредити банків і позики, тис. грн.	7847,3	9000	8548,6	0	-451,4	-	-
Необоротні активи, тис. грн.	628,6	586,5	647	-42,1	60,5	-6,70	10,32
Запаси, тис. грн.	12453,7	23348,4	37202,4	10894,7	13854	87,48	59,34
Власні джерела формування запасів, тис. грн.	9002	9404,1	13207,1	402,1	3803	4,47	40,44
Власні та довгострокові позикові джерела формування запасів, тис. грн.	9711,5	14987,6	26455,7	5276,1	11468,1	54,33	76,52
Основні джерела формування запасів, тис. грн.	17558,8	23987,6	35004,3	6428,8	11016,7	36,61	45,93
Надлишок (+) /нестача (-) власних джерел формування запасів, тис. грн.	-3451,7	-13944,3	-23995,3	-10493	-10051	303,98	72,08
Надлишок (+) /нестача (-) власних та довгострокових позикових джерел формування запасів, тис. грн.	-2742,2	-8360,8	-10746,7	-5618,6	-2385,9	204,89	28,54
Надлишок (+) /нестача (-) основних джерел формування запасів, тис. грн.	5105,1	639,2	-2198,1	-4465,9	-2837,3	-87,48	-443,88
Тип фінансової стійкості	нестійкий	нестійкий	кризовий	X	X	X	X

Джерело: розраховано автором на основі даних додатків А, Б, В

Для оцінки фінансової стійкості підприємства використовується також велика кількість відносних показників фінансової стійкості, які доповнюють оцінку абсолютних показників фінансової стійкості. Вони дають змогу порівнювати фінансові показники підприємства за різні зіставні періоди діяльності, а також з аналогічними показниками інших суб'єктів господарювання, з середніми показниками галузі. Динаміку цих показників представлено у таблиці 2.11.

Таблиця 2.11

Динаміка відносних показників фінансової стійкості (коефіцієнтів капіталізації) ТОВ «Агроном Центр» за 2019–2021 рр.

Показники	Нормати вне значення	2019 рік	2020 рік	2021 рік	Абсолютний приріст, тис. грн.		Темп приросту, %	
		Сума, тис. грн.	Сума, тис. грн.	Сума, тис. грн.	2020- 2019 рр.	2021- 2020 рр.	2020 - 2019 рр.	2021- 2020 рр.
Власний капітал, тис. грн.	—	9630,6	9990,6	13854,1	360	3863,5	3,74	38,67
Активи, тис. грн.	—	31640,4	45943,2	68350,7	14302,8	22407,5	45,20	48,77
Зобов'язання, тис. грн.	—	22009,8	35952,6	54496,6	13942,8	18544	63,35	51,58
Довгострокові зобов'язання, тис. грн.	—	709,5	5583,5	13248,6	4874	7665,1	0,00	137,28
Запаси		12453,7	23348,4	37202,4	10894,7	13854	87,48	59,34
Оборотні активи		31011,8	45356,7	67703,7	14344,9	22347	46,26	49,27
Необоротні активи, тис. грн.	—	628,6	586,5	647	-42,1	60,5	-6,70	10,32
Коефіцієнт автономії		0,30	0,22	0,20	-0,09	-0,01	—	—
Коефіцієнт концентрації позикового капіталу	<0,5	0,70	0,78	0,80	0,09	0,01	—	—
Коефіцієнт фінансової залежності	<2	3,29	4,60	4,93	1,31	0,33	—	—
Коефіцієнт фінансової стійкості	0,75–0,9	0,33	0,34	0,40	0,01	0,06	—	—
Коефіцієнт фінансового ризику	<1	2,29	3,60	3,93	1,31	0,33	—	—
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	0,3–0,5	1,01	1,50	1,91	0,49	0,41	—	—
Коефіцієнт забезпечення запасів власними оборотними коштами	0,5–0,8	0,78	0,64	0,71	-0,14	0,07	—	—

Продовження табл. 2.11

Коефіцієнт забезпечення оборотних активів власними оборотними коштами	>0,1	0,31	0,33	0,39	0,02	0,06	–	–
Індекс постійного активу	зменшення	0,07	0,06	0,05	-0,01	-0,01	–	–

Джерело: розраховано автором на основі даних додатків А, Б, В

За досліджуваний період не всі відносні показники фінансової стійкості підприємства перебували у межах норми та показали позитивну динаміку. Коефіцієнт автономії показав, що фінансовий стан підприємства залежить від зовнішніх джерел фінансування, а також існує тенденція до погіршення, зокрема збільшення залежності підприємства від зовнішніх джерел фінансування і зростання ризику фінансових ускладнень, оскільки даний коефіцієнт у 2021 році становив лише 0,2 пункту. Збільшення значення коефіцієнта концентрації позикового капіталу означає збільшення частки позикових коштів у фінансуванні підприємства і у 2021 році він досягнув 0,8 пункту, що є досить негативно і перевищує допустиму норму. У 2021 році спостерігається покращення показника фінансової стійкості до 0,04, що свідчить про збільшення фінансового потенціалу майбутнього розвитку підприємства, що є позитивно. Коефіцієнт фінансового ризику також зростає впродовж аналізованого періоду, а це свідчить про посилення залежності від позикового капіталу. Коефіцієнт маневреності власного капіталу показує, яка частина власного капіталу перебуває в обороті, тобто в тій формі, яка дає змогу вільно маневрувати цими коштами. Даний показник збільшується, а це є позитивно. Індекс постійного активу показує, яка частка власного капіталу спрямована на фінансування необоротних активів, та має тенденцію до зменшення, що теж оцінюється позитивно. У цілому стан фінансової стійкості (коефіцієнтів капіталізації) ТОВ «Агроном Центр» за 2019–2021 рр. є неоднозначним, оскільки динаміка відносних показників у 2020 році значно погіршилась і не перебувала у

допустимих межах і підприємство ставало все більш залежним від кредиторів. Проте у 2021 році значення більшості відносних показників покращилось, що свідчить про стабілізацію ситуації та кроки до подолання кризового періоду для підприємства.

Ліквідність визначають як спроможність окремих видів майнових цінностей швидко перетворюватися в грошові кошти без втрати своєї поточної вартості в умовах кон'юнктури ринку, що склалася. Рівень ліквідності визначається тривалістю часу, протягом якого ці перетворення можуть відбутися. Абсолютну ліквідність мають грошові кошти. Ліквідність підприємства – це його здатність перетворювати свої активи в гроші для здійснення необхідних поточних платежів, своєчасного погашення своїх боргових зобов'язань.

Платоспроможність підприємства – це його спроможність наявними грошовими коштами своєчасно і повністю розрахуватися за своїми поточними зобов'язаннями, що впливають з торговельних, кредитних та інших операцій грошового характеру. Знання цих характеристик дає можливість визначити, якою мірою і протягом якого часу підприємство зможе виконувати свої грошові зобов'язання перед іншими суб'єктами ринку. Тому розглянемо та проаналізуємо показники ліквідності балансу ТОВ «Агроном Центр» у таблиці 2.12.

Таблиця 2.12

Показники ліквідності балансу ТОВ "Агроном Центр" за 2019-2021 рр.

Групи активів	Платіжний надлишок (+) або нестача (-), тис. грн.			Рівень покриття зобов'язань, %		
	2019 рік	2020 рік	2021 рік	2019 рік	2020 рік	2021 рік
A1	-13 346	-20 678	-32 694	0,79	3,24	0,02
A2	10 482	11 331	18 164	233,57	225,90	312,47
A3	11 867	18 751	27 738	1772,54	435,83	309,36
A4	-9 002	-9 404	-13 207	6,53	5,87	4,67
Баланс	x	x	x	100,00	100,00	100,00

Джерело: розраховано автором на основі даних додатків А, Б, В

Таким чином, впродовж досліджуваного періоду баланс підприємства не відповідав критеріям абсолютної ліквідності через не виконання першої умови, тобто $A1 \leq П1$, $A2 \geq П2$, $A3 \geq П3$, $A4 \leq П4$. Високоліквідні активи не покривали термінові пасиви. Активи, що швидко реалізуються покривали короткострокових пасивів. Щодо активів, що повільно реалізуються, то вони покривали довгострокові пасиви, що оцінюється позитивно. Умова покриття постійними пасивами активів, що важко реалізуються також виконувалася. Тому в цілому на ТОВ «Агроном Центр» за 2019–2021 рр. не можна говорити про абсолютно ліквідний баланс або абсолютно неліквідний, адже деякі основні умови виконувалися.

Оскільки поточні зобов'язання мають різний строк погашення, а оборотні активи — різний ступінь ліквідності, то для оцінки ліквідності використовують різні за змістом та призначенням коефіцієнти. Розглянемо їх детальний аналіз у таблиці 2.13.

Таблиця 2.13

Динаміка коефіцієнтів ліквідності ТОВ «Агроном Центр» за 2019-2021 рр.

Показники	Нормативне значення	2019 рік	2020 рік	2021 рік	Абсолютний приріст, тис. грн.	
					2020-2019 рр.	2021-2020 рр.
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,2-0,35	0,01	0,03	0,00	0,03	-0,03
Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,7-0,8	0,87	0,69	0,65	-0,17	-0,04
Коефіцієнт загальної ліквідності	0,1-0,2	1,46	1,49	1,64	0,04	0,15
Коефіцієнт ліквідності при мобілізації коштів	0,5-0,7	0,68	1,11	1,39	0,44	0,28
Запаси, тис. грн.		12453,7	23348,4	37202,4	10894,7	13854

Джерело: розраховано автором на основі даних додатків А, Б, В

Отже, практично всі коефіцієнти ліквідності впродовж досліджуваного періоду не відповідали нормативним значенням. Коефіцієнт абсолютної ліквідності перебував на позначці 0,01%, що оцінюється негативно, оскільки на підприємстві існує велика частина поточних зобов'язань, які підприємство не може погасити негайно за рахунок найліквідніших активів. Коефіцієнт швидкої

ліквідності зменшився на 0,17 пункту у 2020 році та на 0,04 пункту у 2021 році, що оцінюється негативно. Перспективна платоспроможність підприємства за період рівний тривалості обороту всіх його оборотних активів перевищує своє нормативне значення і становить 1,46 пункту у 2019 році, 1,49 пункту у 2020 році та 1,64 пункту у 2021 році. Коефіцієнт ліквідності при мобілізації коштів показав, що підприємство спроможне погасити короткострокові борги запасами підприємства. Отже, можемо зробити висновок, що ТОВ «Агроном Центр» станом на 2021 рік було не платоспроможним, проте мало перспективну платоспроможність і не була досягнута абсолютна ліквідність балансу.

Під банкрутством підприємства розуміють неможливість виконання ним своїх фінансових зобов'язань, тобто неплатоспроможність. Тому існує необхідність їх оцінки та здійснення ряду заходів для запобігання. Для цього існують певні статистичні моделі, найбільш відомими серед яких є моделі таких відомих західних економістів, як Альтмана, Спрінгейта, Ліса, Таффлера і Тішоу та українських Терещука та Матвійчука, як більш пристосовані для українських реалій економіки. Розглянемо показники діагностики банкрутства підприємства за моделлю Терещука у таблиці 2.14.

Таблиця 2.14

Показники діагностики ймовірності банкрутства ТОВ "Агроном Центр" за моделлю Терещука у 2019–2021 рр.

Показники	2019 рік	2020 рік	2021 рік
Чистий дохід, тис. грн.	324146,7	334742,7	407357,6
Позиковий капітал, тис. грн.	22532,2	28981,2	45224,6
Середньорічна вартість активів, тис. грн.	31055,2	38791,8	57146,95
Чистий прибуток, тис. грн.	2 205,3	3 281,0	4 163,4
Запаси, тис. грн	12453,7	23348,4	37202,4
x1	14,39	11,55	9,01
x2	1,38	1,34	1,26
x3	0,07	0,08	0,07
x4	0,01	0,01	0,01
x5	0,04	0,07	0,09
x6	10,44	8,63	7,13
z	23,49	19,21	15,13

Джерело: розраховано автором на основі даних додатків А, Б, В

Отже, аналізуючи дану таблицю, можемо зробити висновок, що за моделлю Терещенка ТОВ «Агроном Центр» впродовж усього аналізованого періоду ймовірність настання банкрутства мінімальна. Перевіримо достовірність висновків, здійснивши аналіз показників діагностики ймовірності банкрутства за моделлю Матвійчука у таблиці 2.15.

Таблиця 2.15.

Показники діагностики ймовірності банкрутства ТОВ "Агроном Центр" за моделлю Матвійчука у 2019–2021 рр.

Показники	2019 рік	2020 рік	2021 рік
Чистий дохід, тис. грн.	324146,7	334742,7	407357,6
Власний капітал, тис. грн.	9630,6	9990,6	13854,1
Позиковий капітал, тис. грн.	22532,2	28981,2	45224,6
Оборотні активи, тис. грн	30240,6	38184,25	56530,2
Необоротні активи, тис. грн	628,6	586,5	647
Собівартість реалізованої продукції, тис. грн	315002,3	320785	391195,4
Середньорічна вартість кредиторської заборгованості, тис. грн	6837,15	7984,5	8419,5
x1	48,11	65,11	87,37
x2	46,07	40,18	46,46
x3	33,66	33,51	29,40
x4	0,10	0,12	0,14
x5	0,34	0,28	0,26
x6	0,73	0,75	0,79
x7	2,34	2,90	3,26
z	17,08	16,45	18,94

Джерело: розраховано автором на основі даних додатків А, Б, В

Отже, аналізуючи дану таблицю, можемо зробити висновок, що за моделлю Матвійчука ТОВ «Агроном Центр» у 2019-2021 роках не був потенційним банкрутом, що оцінюється позитивно.

Розглянемо показники діагностики банкрутства підприємства за моделлю Альтмана у таблиці 2.16. Отже, аналізуючи дану таблицю, можемо зробити висновок, що за моделлю Альтмана ТОВ «Агроном Центр» впродовж усього аналізованого періоду ймовірність настання банкрутства була дуже низька.

Таблиця 2.16

Показники діагностики ймовірності банкрутства ТОВ «Агроном Центр» за
моделлю Альтмана у 2019–2021 рр

Показники	2019 рік	2020 рік	2021 рік
Середньорічна сума власного капіталу, тис. грн.	8523	9810,6	11922,35
Середньорічна сума довгострокових зобов'язань, тис. грн.	553,65	3146,5	9416,05
Середньорічна вартість необоротних активів, тис. грн.	814,6	607,55	616,75
Середньорічна сума власного оборотного капіталу, тис. грн.	8262,05	12349,55	20721,65
Середньорічна вартість активів, тис. грн.	31055,2	38791,8	57146,95
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток), тис. грн.	-12221,3	-8934	-5070,5
Прибуток до виплати відсотків, тис. грн.	9144,4	13957,7	16162,2
Середньорічна сума зобов'язань, тис. грн.	22532,2	28981,2	45224,6
Чистий дохід, тис. грн.	324146,7	334742,7	407357,6
x1	0,27	0,32	0,36
x2	-0,39	-0,23	-0,09
x3	0,29	0,36	0,28
x4	0,38	0,34	0,26
x5	10,44	8,63	7,13
z	11,32	9,88	8,27

Джерело: розраховано автором на основі даних додатків А, Б, В

Перевіримо достовірність висновків, здійснивши аналіз показників діагностики ймовірності банкрутства за моделлю Спрінгейта у таблиці 2.17.

Отже, аналізуючи дану таблицю, можемо зробити висновок, що за моделлю Спрінгейта ТОВ «Агроном Центр» у 2019-2021 роках не був потенційним банкрутом, що оцінюється позитивно.

Таблиця 2.17.

Показники діагностики ймовірності банкрутства ТОВ «Агроном Центр» за моделлю Спрінгейта у 2019–2021 рр.

Показники	2019 рік	2020 рік	2021 рік
Середньорічна сума робочого капіталу, тис. грн.	8262,1	12349,5 5	20721,6 5
Середньорічна вартість активів, тис. грн.	31055,2	38791,8	57146,9 5
Прибуток до виплати відсотків, тис. грн.	9144,4	13957,7	16162,2
Прибуток до оподаткування, тис. грн.	2 205,3	3 281,0	4 163,4
Середньорічна сума поточних зобов'язань, тис. грн.	21978,5 5	25834,7	35808,5 5
Чистий дохід, тис. грн.	324146, 7	334742, 7	407357, 6
x1	0,27	0,32	0,36
x2	0,29	0,36	0,28
x3	0,10	0,13	0,12
x4	10,44	8,63	7,13
z	5,42	4,97	4,17

Джерело: розраховано автором на основі даних додатків А, Б, В

Показники діагностики ймовірності банкрутства ТОВ «Агроном Центр» за моделлю Ліса. представлено у таблиці 2.18.

Таблиця 2.18

Показники діагностики ймовірності банкрутства ТОВ «Агроном Центр» за моделлю Ліса у 2019–2021 рр.

Показники	2019 рік	2020 рік	2021 рік
Прибуток (збиток) від операційної діяльності, тис. грн.	9144,4	13957,7	16162,2
Середньорічна вартість активів, тис. грн.	31055,2	38791,8	57147
Середньорічна вартість оборотних активів, тис. грн..	30240,6	38184,3	56530,2
Середньорічна вартість зобов'язань, тис. грн.	22532,2	28981,2	45224,6

Продовження табл. 2.18

Нерозподілений прибуток, тис. грн.	-12221,3	-8934	-5070,5
Середньорічна сума власного капіталу, тис. грн.	8523	9810,6	11922,4
x1	0,97	0,98	0,99
x2	0,29	0,36	0,28
x3	-0,39	-0,23	-0,09
x4	0,38	0,34	0,26
z	0,066	0,082	0,084

Джерело: розраховано автором на основі даних додатків А, Б, В

Отже, аналізуючи дану таблицю, можемо зробити висновок, що ТОВ «Агроном Центр» за моделлю Ліса у 2019–2021 рр. не знаходиться на межі банкрутства, також показник покращується з кожним роком і свідчить про стабільний фінансовий стан.

Розглянемо показники діагностики банкрутства підприємства за моделлю Таффлера і Тішоу в таблиці 2.19.

Таблиця 2.19.

Показники діагностики ймовірності банкрутства ТОВ «Агроном Центр» за моделлю Таффлера і Тішоу у 2019–2021 рр.

Показники	2019 рік	2020 рік	2021 рік
Прибуток від операційної діяльності, тис. грн.	9144,4	13957,7	16162,2
Середньорічна вартість активів, тис. грн.	31055,2	38791,8	57146,95
Середньорічна вартість оборотних активів, тис. грн..	30240,6	38184,25	56530,2
Середньорічна вартість зобов'язань, тис. грн.	22532,2	28981,2	45224,6
Чистий дохід, тис. грн.	324146,7	334742,7	407357,6
Середньорічна сума поточних зобов'язань, тис. грн.	21978,55	25834,7	35808,55
x1	0,42	0,54	0,45
x2	1,34	1,32	1,25
x3	0,71	0,67	0,63
x4	10,44	8,63	7,13
z	2,19	1,96	1,66

Джерело: розраховано автором на основі даних додатків А, Б, В

Отже, аналізуючи дану таблицю, можемо зробити висновок, що ТОВ «Агроном Центр» за моделлю Таффера і Тішоу у 2019–2021 рр. має добрі довгострокові перспективи, адже впродовж досліджуваного періоду значення Z було вище допустимого мінімуму. Таким чином, ТОВ «Агроном Центр» не загрожує банкрутство, фінансовий стан підприємства є задовільним. Проте підприємству все-таки потрібно покращувати стан та розвивати свою діяльність відповідно до умов ринкової економіки.

Отже, підсумовуючи, можна зрозуміти, що майже всі показники та коефіцієнти фінансової звітності ТОВ «Агроном Центр» демонструють позитивну динаміку. Це свідчить про те, що підприємство стикається з певними труднощами у своїй діяльності, проте це не супроводжується зменшенням випуску продукції. Це призводить до збільшення витрат та різного виду заборгованостей, але, незважаючи на негативні зміни низи показників, прибутковість підприємства протягом аналізованого періоду зростає. Загалом можна говорити, що підприємство періодично відчуває проблеми з ефективністю використання оборотного капіталу, про що свідчать дані табл. 2.8. Так усі показники відносної фінансової стійкості за 2019-2021 рр. періодично демонструють позитивні зміни. З показником рентабельності маємо цікаву ситуацію: у 2021 році рентабельність знизилася, однак чистий прибуток підприємства збільшився. Можна констатувати, що певні проблеми, пов'язані з ефективним управлінням оборотним капіталом, управління товариства успішно вирішує. Результати факторного аналізу рентабельності власного капіталу вказують на те, що збільшення рентабельності капіталу спричинене збільшенням рентабельності продажів та зростанням обсягу оборотного капіталу. Збільшення обсягу основного капіталу позитивно вплинуло на динаміку рентабельності.. З огляду на сказане перспективами подальших наукових розвідок можна вважати подальший пошук комбінацій різних методів дослідження ефективності управління капіталом з метою розробки оптимального інтегрального підходу.

РОЗДІЛ 3

ВДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ КАПІТАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА

3.1. Організація планування на підприємстві

За своєю суттю фінансовий планування— це практика складання бізнес-плану, а потім забезпечення того, щоб усі відділи працювали на правильному шляху. Надійний фінансовий план дозволяє фінансовому підрозділу або віце-президенту з фінансів надавати дані, які сприяють створенню довгострокового бачення, інформують про рішення щодо того, куди інвестувати, і дають уявлення про те, як фінансувати ліквідність, прибутковість, використовувати інвестицій та керувати піталом підприємства, оптимізувати його структуру, тощо.

Фінансове планування одна з найважливіших функцій управління капіталом та управлінням діяльності підприємства в цілому. Ефективність розробки, використання та впровадження фінансового плану впливає не лише на безперебійну діяльність організації, але й на можливе уникнення ризиків. Планування – це моделювання та прогнозування можливих результатів діяльності та можливих фінансових ризиків. Крім того, одне з завдань управління фінансовим плануванням - здійснення ризик-планування фінансової діяльності підприємства за основними її напрямками на основі розробленої стратегії фінансового ризик-менеджменту, що вимагає конкретизації на кожному етапі його розвитку[26].

Ченг Лі, Дж. Фіннерт у своїй праці зазначають, що фінансове планування – «процес аналізу дивідендної, фінансової, інвестиційної політики, прогнозування їх результатів і впливу на економічне оточення компанії та прийняття рішень щодо допустимого рівня ризику при оптимальному виборі проектів.»[27].

С.І. Бортнік виділяє роль фінансового планування, як пошуку компромісу між різними фінансовими цілями та пошуку оптимального рівня прибутковості, фінансової ризиковості та ліквідності підприємства [28].

Економісти виділяють декілька основних способів фінансового планування на підприємстві: за допомогою моделювання та економіко-математичного

моделей, методу експертних оцінок, балансових та нормативних методів, екстраполяризації. На нашу думку, що підібрані методи фінансового планування мають виконувати 2 важливі умови:

1. бути адекватними до зовнішніх чинників впливу та зважати на них;
2. бути орієнтованими на збільшення прибутку, як головної цілі діяльності суб'єкта господарювання, через врахування специфіки господарської діяльності, життєвого циклу підприємства та інших внутрішніх факторів;

Фінансове планування, що передбачає оцінку ризику, ймовірність настання, вплив ризику на підприємство та його наслідки входить в концепцію ризикоорієнтованого фінансового планування. В. Ю. Радзівілл в своїй праці виділила наступні головні завдання ризикоорієнтованого планування:

1. застосування в процесі планування механізмів нейтралізації та мінімізації ризиків;
2. формування резервних ресурсів з урахуванням факторів ризику в плановому періоді;
3. збалансування джерел фінансових ресурсів та шляхів їх використання;
4. забезпечення внутрішнього аудиту та контролю за нормативно-правовою діяльністю, яка пов'язана з фінансовим плануванням;
5. оцінка адекватності та якості фінансових планів [29].

Політика управління ризиками, як складова фінансового планування має здійснюватися на кожному рівні системи. В процесі управління ризиками слід врахувати зовнішні та внутрішні фактори, що мають негативний вплив на функціонування організації в плановому періоді.

На думку Я. В. Проценко, «серед зовнішніх факторів, які утворюють ризики діяльності підприємства, слід урахувати такі: динаміку макроекономічних процесів; зміни, що відбуваються на фінансовому ринку, ринку матеріальних та енергетичних ресурсів, ринку збуту, а серед внутрішніх – потенційні ризики, пов'язані з галузевими особливостями діяльності підприємства; частота зміни фінансової політики підприємства; відсутність чітких і зрозумілих для працівників цілей підприємства тощо» [30].

Попередження ризиків – це початковий етап ризикоорієнтованого фінансового планування. Він включає ідентифікацію ризиків, класифікацію та групування ризиків за певними ознаками, виділення найвпливовіших, оцінка ймовірності та значимості фінансових ризиків, розробка превентивних інструментів та індикаторів, контроль та моніторинг поточної ситуації.

Для управління ризиками часто залучають сторонні компанії та спеціалістів з ризик-менеджменту, які допомагають в дослідженні та фінансовому плануванні. Часто вони радять підприємствам створювати реєстри ризиків, які б включали минулі та потенційні ризики, причини, наслідки та механізми їх нейтралізації. Це допомагає організації діяти одразу ж, як тільки вони ідентифікують ризик. Такі реєстри підприємство може створити власноруч за допомогою Microsoft Excel чи інших простих програм або ж купити програмне забезпечення в ІТ-компаній.

Будь-яка діяльність супроводжується ризиками, проте інколи підприємство зіштовхується з неідентифікованими ризиками. Проведення оцінки таких ризиків ускладнюється відсутністю належного методичного забезпечення та недостатністю досвіду вітчизняних підприємств. Однак уже сьогодні можливо при побудові фінансового плану здійснювати ідентифікацію ризиків (описувати події), які в майбутньому можуть вплинути на фінансові результати підприємства. Таким чином, у процесі ризикоорієнтованого фінансового планування з'ясовується ступінь ризику досягнення планових показників, ймовірність їх настання та вплив на фінансовий стан підприємства.

Ми вважаємо, що для забезпечення фінансової стабільності підприємств необхідно більше уваги приділяти ризикоорієнтованому фінансовому плануванню із тим, щоб ресурсно забезпечувати виконання прогнозованих бізнес-планом обсягів операційної та інвестиційної діяльності на засадах ризикоорієнтованості, фінансової стійкості, створювати передумови для максимізації чистого прибутку в розмірі, достатньому для виплати дивідендів та продовження безперебійної діяльності.

На сьогодні на підприємстві «Агроном Центр» фінансовому плануванню на нашу думку, приділяють недостатню увагу. Фінансовий відділ на підприємстві

відсутній. Всю роботу пов'язану з прогнозуванням та плануванням виконує головний бухгалтер. Він планує та узгоджує фінансові пріоритети компанії для прийняття відповідних бізнес-рішень. До його обов'язків входить також підготовка даних для складання балансу й оперативних зведених звітів про доходи і витрати грошових коштів. Завдяки підготовці бухгалтерського обліку та звіту про прибутки, підрозділ підтримує керівництво у поданні необхідних фінансових даних, які є корисними для управління капіталом підприємства.

Наприклад в 2021 році основним пріоритетом підприємства було поповнення обігових коштів, щоб розширити обсяги закупівлі імпортованих курчат та обсяги кормів для відгодівлі. Саме для цього було залучена кредитна лінія на 5,9 млн. грн. та 2 овердрафти. В кінці 2021 - початку 2022 року підприємство орендувало ще 2 нових пташника, щоб розширити виробництво власної птиці. Під час повномасштабної війни дуже важко прогнозувати свою діяльність, адже існує ймовірність перебоїв з поставками, валютних коливань та інших надзвичайних подій, але на основі даних підприємства нами було розроблено фінансовий план прогнозованих прибутків підприємства на 2022 рік.

Таблиця 3.1

Прогнозований прибуток ТОВ «Агроном Центр» в 2022 році

Показники	Роки, тис. грн.				Темп приросту, %		
	2019 рік	2020 рік	2021 рік	2022 рік*	2019-2020 рр.	2020-2021 рр.	2021-2022
Чистий дохід, тис. грн.	324146,7	334742,7	407357,6	455000	3,27	21,69	11,70
Собівартість, тис. грн.	315002,3	320785	391195,4	439000	1,84	21,95	12,22
Валовий прибуток, тис. грн.	9144,4	13957,7	16162,2	16000	52,64	15,79	-1,00
Інші операційні доходи, тис. грн.	379,4	451,8	753,9	800	19,08	66,87	6,11
Адміністративні витрати, тис. грн.	2623,5	2479,7	2746,7	3000	-5,48	10,77	9,22
Витрати на збут, тис. грн.	7677,8	7391,6	8599,6	10800	-3,73	16,34	25,59
Інші операційні витрати, тис. грн.	1152,2	2293,1	393	1000	99,02	-82,86	154,45

Продовження табл. 3.1

Прибуток від операційної діяльності, тис. грн.	-1929,7	2245,1	5176,8	2000	-216,34	130,58	-61,37
Інші доходи	6551,3	3057,3	130,1	200	-53,33	-95,74	53,73
Інші витрати	2416,3	2021,4	1143,5	1500	-16,34	-43,43	31,18
Прибуток до оподаткування, тис. грн.	2205,3	3281	4163,4	700	48,78	26,89	-83,19
Витрати з податку на прибуток, тис. грн.	0	0	0	0	-	-	-
Чистий прибуток, тис. грн.	2205,3	3281	4163,4	700	48,78	26,89	-83,19

Джерело: розраховано автором на основі даних додатків А, Б, В

Якщо припустити, що темпи приросту чистого доходу від реалізації продукції зменшаться удвічі порівняно з 2021 роком, то припускаємо, що підприємство реалізує продукції на 455000 тис. грн. Також прогнозуємо, що собівартість зростатиме більшим темпом, ніж чистий дохід. Розрахункова собівартість реалізованої продукції у 2022 році – 439000 тис. грн.. Варто також зазначити, що сильно зростуть витрати на збут, адже ціни на енергоносії та паливо вже зросли на більш, ніж 45%. Згідно фінансового плану в кінці 2022 року підприємство отримає чистий прибуток в розмірі 700 тис. грн. ТОВ «Агроном Центр» потрібно оптимізувати витрати на збут та собівартість продукції, інакше фінансовий стан підприємства може погіршитись.

3.2. Максимізація прибутку на підприємстві

На прибутковість підприємства впливає чималий ряд факторів. Їх вплив різний як у короткостроковій, так і в довгостроковій перспективі. Визначення ваги цих факторів дуже допомагає в управлінні суб'єктом господарювання. Ці чинники можуть бути позитивними або негативно впливати на прибуток підприємства. Важлива роль відводиться керівнику підприємства, який повинен докласти всіх зусиль для поліпшення фінансових результатів підприємства.

Розпізнавання та розуміння факторів, які важливі на даний момент, є серйозним викликом. Література з цього питання дає цілий перелік цих факторів.

Важливо, щоб управлінці не лише зважали на визнання цих факторів, а й вживали протидій негативним факторам, адже їх ігнорування не допоможе. Такий підхід у багатьох випадках може призвести до краху організації. У літературі ми знаходимо багато видів зовнішніх та внутрішніх факторів, що впливають на прибутковість підприємства.

Зокрема, Т. Романова та Є. Даровський у своїй праці зазначають, що усі фактори впливу поділяються на зовнішні та внутрішні. До зовнішніх факторів належать природні умови, транспортні умови, державне регулювання цін, тарифів, відсотків, податкових ставок та пільг, штрафних санкцій, конкуренція на ринку товарів тощо. Ці фактори не залежать від діяльності підприємства, але суттєво впливають на його прибуток.

До внутрішніх факторів відносять обсяги виробництва та реалізації продукції, структура продукції, собівартість продукції, якість продукції, ціни та інше. Внутрішні фактори поділяють на виробничі та невиробничі. Виробничі фактори характеризують наявність та використання засобів і предметів праці, трудових та фінансових ресурсів. Ці фактори, у свою чергу, поділяють на екстенсивні та інтенсивні [31].

Економісти Л. Донцова та Н. Нікіфорова також розподіляють фактори на залежні й незалежні. До незалежних (зовнішніх) вони відносять кон'юктуру ринкового середовища, ціну та тарифи на паливо та енергоносії, норми амортизації, систему оподаткування, обсяг та якість природних ресурсів. До залежних (внутрішніх), на їх думку, відносяться обсяг виробництва та якість продукції, рівень собівартості та інших затрат, рівень організації праці, економічна зацікавленість працівників та рівень виробництва [32].

Рентабельність – це міра здатності компанії отримувати максимальний дохід при мінімальних витратах. У найпростішому розумінні прибуток зростає зі збільшенням продажів та/або зменшенням витрат.

Однак насправді досягти прибутковості зовсім не просто. Оскільки обсяги продажів і витрат не обов'язково зростають, надмірне зосередження на збільшенні продажів може поставити вас під загрозу в разі раптового, непередбаченого

зниження попиту. А скорочення витрат шляхом закупівлі матеріалів нижчої якості може втратити клієнтів. Для максимізації прибутку підприємства оцінюють та використовують декілька наступних способів:

- Оцінка і зменшення операційних витрат;

Операційні витрати – це витрати, пов’язані з веденням бізнесу. Операційні витрати включають орендну плату; комунальні послуги; обладнання та інвентар; маркетинг і реклама; дослідження та розробки; продажі, загальні та адміністративні; та нарахування заробітної плати. Операційні витрати не включає витрати, безпосередньо пов’язані з виробництвом продукту — вони враховуються у собівартості проданих товарів або, для великих витрат, як-от будівлі чи машини, капітальні витрати.

Якщо компанії потрібно скоротити витрати, вона часто звертають увагу на операційні витрати, оскільки ці витрати не пов’язані безпосередньо з виробництвом. Однак, якщо це зробити завчасно або нерозумно, їх скорочення може мати довгострокові негативні наслідки для бізнесу. Керівники слід переглянути всі скорочення та зрозуміти, як зменшення, наприклад, витрат на рекламу та маркетинг вплинуть на обсяги продажів через шість, 12 та 18 місяців. Такий спосіб максимізації прибутку підходить для підприємств, які мають сталу базу клієнтів та хорошу репутацію на ринку.

- Коригування ціни/вартості проданих товарів;

Собівартість проданих товарів – це прямі витрати, пов’язані з виготовленням продукту або наданням послуги, переважно на сировину та робочу силу. Їхнє збільшення або зменшення прямо впливає на прибуток підприємства. Важливо, щоб собівартість продукції розраховувалась точно та була максимально узгодженою, щоб продукти чи послуги могли правильно оцінюватися.

Щоб досягти цього, підприємство повинне визначити, відстежувати та оцінювати час і матеріальні ресурси, необхідні для завершення кожного продукту. Стандартизуючи виробничий процес, фірма зможе точно передбачити справжні витрати та уникнути великих розбіжностей від однієї збірки до іншої, таким чином стандартизуючи собівартість реалізованих товарів та послуг.

Незважаючи на те, що собівартість виробництва може бути зменшена негайно шляхом зменшення робочої сили або заміни менш дорогих компонентів чи сировини, знову ж таки, як і у випадку з операційними витратами, потрібно зважати на довгострокові наслідки: можливе зниження швидкості виробництва чи погіршення якості продукту.

- Перегляд номенклатури продуктів і їх ціни;

Стосовно обох вищезазначених пунктів важливо розуміти справжню одиничну маржу для кожного продукту у асортименті та часто оновлювати ці дані. Аналіз полягає в визначенні товарів, з найбільшою фондоємністю та найменшою маржою на одиницю товару. Крім того, перш ніж змінювати асортимент варто дослідити, які товари мають більший попит та приносять більший дохід. Якщо за результатами дослідження є продукти, які не виправдовують свою маржу, слід відмовитись від них. Таким чином можна оптимізувати асортимент та запобігти додатковим витратам.

- Залучення та мотивація співробітників;

Залежно від галузі, одним із інноваційних способів залучити працівників є заручитися їх допомогою у збільшення безвідходності виробництва. Це спосіб полегшити участь у проекті корпоративної соціальної відповідальності, заощаджуючи гроші.

Співробітники є експертами з найефективніших способів використання матеріалів, наприклад планів кроїв для тканин. Збираючи їхню думку та впроваджуючи ці ідеї в процес створення, компанія мінімізує відходи та гарантує, що використовуються належні компоненти, щоб готовий продукт був правильно завершений і пройшов перевірку якості. Також якщо підприємство позиціонує себе як соціально відповідальний бізнес, це забезпечує мінімізацію школи навколишньому середовищу та допомагає задовольнити клієнтів.

- Підвищення ефективності доставки замовлень;

Якщо підприємство надає послуги з доставки продукції до клієнта йому варто зосередитись на налагодженні цього процесу. Щоб оптимізувати витрати на збут, варто розробити ефективні логістичні маршрути та забезпечити контроль щодо

цього. Якщо правильний продукт надіслано клієнту вчасно з першого разу, це гарантує задоволення та максимізує ваш прибуток. Якщо доставлено неправильний товар, потрібно буде надіслати правильний товар, сплатити вдруге за доставку. Це призведе до додаткових витрат, що в подальшому будуть впливати на зменшення прибутку підприємства.

Максимізація прибутку за рахунок мінімізації обслуговування та доброчесності може призвести до бізнес-проблем, які врешті-решт зруйнують бізнес, оскільки короткі шляхи та поганий аналіз середовища спричинять відхід клієнтів і співробітників. Деякі способи, які малий бізнес може використовувати для збільшення своїх прибутків, включають речі, які негативно впливають на якість, бренд і статус кращого роботодавця. Змінюючи норму прибутку або тактику продажів, підприємству слід дослідити, який негативний вплив ця тактика може мати на бізнес, і оцінити чи не призведуть короткострокові прибутки до довгострокових проблем. Адже якщо підприємство в короткостроковій перспективі зосередиться на максимізації прибутку це може призвести до різноманітних фінансових ризиків в довгостроковій перспективі.

3.3. Управління ризиками підприємства

Якщо підприємство неефективно управляє ризиками, то є ймовірність настання кризи та банкрутства на підприємства. На сьогодні майже кожне підприємство в українському секторі економіки зустрічається з різноманітними проблемами. На це є ряд причин, зокрема зовнішніх – нестабільна ринкова кон'юнктура, невпевненість в майбутньому у зв'язку з російсько-українською війною, відсутність стимулів до розвитку бізнесу, та внутрішніх - відсутність управлінських якостей та вмінь у керівників, наявність некваліфікованих робітників, неефективний фінансовий менеджмент, що спричиняє кризи ліквідності, платоспроможності, фінансової стійкості підприємства, зменшує прибутковість активів, власного капіталу – це все ризики, що супроводжують діяльність організації. Проте, якщо зовнішні ризики підприємство не може

повністю ліквідувати, то щодо внутрішніх кризових явищ – підприємство всіляко намагається їх залагодити використовуючи різноманітні інструменти. Одними з цих інструментів є антикризові моделі управління підприємством.

Розрізняють різні підходи до трактування поняття «антикризове управління». Широко використовують класифікацію Глебової А. О. та Конзерської Т. О. Вони поділяють антикризове управління на передкризове управління, управління в умовах кризи та управління процесами з кризи [31]. Сутність передкризового управління полягає в діагностиці кризових явищ та своєчасних правильних управлінських рішеннях, які покликані запобігти настанню кризи на підприємстві. Якщо ж уникнути настання кризи не вдалось – управлінський апарат намагається стабілізувати ситуацію на підприємстві. Підприємство впроваджує, раніше розроблену антикризову програму та контролює її виконання. Наступним завданням, після успішної стабілізації кризового явища антикризового управління – є вихід з кризи. На цьому етапі, основним є – мінімізація збитків підприємства та повернення можливостей підприємства. Крім того, часто до антикризового управління відносять розробку та реалізацію профілактичних заходів щодо запобігання криз в майбутньому, наприклад, моніторинг та прогнозування або розробка чи вдосконалення системи протидії банкрутства.

В широкому розумінні, антикризове управління трактують як: «безперервний процес впливу на об'єкт управління за допомогою сукупності методів, способів і прийомів, що дають змогу спрогнозувати, запобігти, розпізнати і подолати кризові явища, які виникають на всіх етапах життєвого циклу підприємства, розробити ефективні управлінські рішення для забезпечення фінансової стійкості, конкурентоспроможності та зростання ринкової вартості суб'єкта господарювання» [32].

На нашу думку, превентивне антикризове управління – це ще один механізм нейтралізації фінансових ризиків, адже воно зосереджене перш за все на попередженні та застосовується з метою запобігання кризових явищ на підприємстві. Вбачаємо доцільність його використання на підприємствах та його подальшого розвитку.

Основним напрямом у вирішенні питань, пов'язаних з фінансовими ризиками на підприємстві є ТОВ «Агроном Центр» є розподіл ризику та ухилення від нього. В першому випадку, ТОВ «Агроном Центр», як виробник харчової продукції може увійти в консорціум та розподілити свої фінансові ризики з іншими учасниками. У другому випадку, підприємство може відмовитись від ризикових операцій та сумнівних контрагентів, що зменшить фінансовий ризик, проте безсумнівно вплине на прибутковість підприємства.

Мінімізувати фінансові ризики підприємство може також шляхом встановлення і використання внутрішніх фінансових нормативів в процесі розробки програми здійснення певних фінансових операцій або фінансової діяльності підприємства в цілому. Система внутрішніх фінансових нормативів може включати такі розрахункові показники ефективності управління капіталом підприємства, як:

- граничний розмір позикових коштів, використовуваних у виробничо-господарській діяльності підприємства;
- максимальний розмір комерційного або споживчого кредиту, що надається одному покупцеві;
- мінімальний розмір активів у високоліквідній формі;
- максимальний розмір депозитного вкладу, що розміщується в одному банку;
- максимальний розмір коштів, що витрачаються на придбання цінних паперів одного емітента та ін.

В даний час актуальність управління ризиками підприємств швидко зростає серед різних корпорацій у різних країнах. Однак фінансовий сектор більше задіяний в порівнянні з іншими секторами. За даними міжнародних рейтингових агенцій, фінансові установи були одними з перших організацій, що впроваджують системи управління ризиками. Кілька досліджень зафіксували вирішальну роль фінансових установ в економічному розвитку країн. Отже, управління ризиками для цього сектору є більш важливим, ніж для інших. Проблеми, що виникають у фінансових установах, можуть спричинити значні негативні наслідки для всієї

економіки. За словами закордонних економістів, розпад навіть однієї фінансової організації може завдати шкоди всьому фінансовому механізму країни та спричинити загальносистемний збій, який згодом перенесеться на інші галузі, на макроекономіку та у всьому світі (наприклад, фінансова криза 2008 р.). Таким чином, система управління ризиками виросла як значна сфера інтересів у фінансових установах.

Центральний банк Ірану (Bank Markazi Iran), разом з фінансовими установами інших країн, затвердив директиву про впровадження комплексної системи внутрішнього контролю у фінансово-кредитних установах Ірану (тобто систему управління ризиками). В минулому іранські фінансові установи зазнали проблем, які викликали необхідність вдосконалення управління ризиками. Країни, що розвиваються, часто потребують більш надійної системи управління ризиками для кращого функціонування організації. Отже, оцінка впливу механізмів нейтралізації ризиків на результати діяльності фірми серед іранських фінансових установ може бути корисною [33].

В умовах глобального середовища, яке швидко змінюється, що залежить від навичок та знань, інвестиції у навчальні програми працівників стали головним внеском у запас людського капіталу. Правильна програма навчання підвищує знання та навички працівників та підвищує їхню продуктивність у виконанні завдань, що призводить до досягнення загальної продуктивності компаній. В контексті системи ризик-менеджменту навчання є одним з найважливіших інструментів для отримання та підвищення знань та обізнаності працівників. Це допомагає та підтримує людей в організації та надає їм змогу вирішувати нові виклики, ризики та проблеми організації пов'язані з ризиком. В процесі діяльності організації розробка та розвиток програм та курсів навчання щодо ризиків та залучення персоналу до реагування на систему раннього попередження є одними з можливостей відповісти швидко. Політика навчання може допомогти організаціям підвищити рівень знань, розуміння та навичок людей, пов'язаних з системою ризик-менеджменту.

Таким чином, він забезпечує результативність, включаючи такі практики, як модельовані тематичні дослідження, семінари, навчальні школи та рольові вправи. Ми рекомендуємо, ТОВ «Агроном Центр» дослідити детальніше систему ризик-менеджменту та її складові, також залучити власних працівників до навчання для подальшого ефективного реагування на потенційні фінансові ризики.

Основним елементом управління ризиками на закордонних фірмах є хеджування ризиків. Дотримуючись теорій корпоративного хеджування, одна з основних гіпотез підтримує меншу ймовірність банкрутства, властиву процесу хеджування та управління ризиками. Зокрема, Сміт і Штульц (1985) показують, що ймовірність виникнення фінансових проблем для компанії менша, коли компанії хеджуються та керують своїми ризиками. Кілька досліджень аналізують, чи є ймовірність лиха визначальним фактором політики управління ризиками [34].

Управління ризиками на всьому підприємстві включає комплексний підхід до управління ризиками, узгоджуючись із стратегією організації, залучаючи працівників усіх рівнів. Стратегічний підхід до вирішення ризиків визначає та оцінює ризики, з якими може зіткнутися організація, та вивчає потенційні заходи контролю. Управління ризиками окремо, як у традиційному підході, призводить до неефективності через відсутність координації між департаментами. Прихильники загальноінституційного управління ризиками виявляють, що, інтегруючи процес прийняття рішень серед усіх типів ризику, організації можуть уникнути витрат на ризик, використовуючи природний захист. Хеджування в європейських країнах можна розглядати як традиційну діяльність з управління ризиками, яка знижує ймовірність фінансового лиха в організації. Завдяки механізму хеджування, цілісне управління ризиками знижує надзвичайні витрати на капітал і згодом покращує ефективність та вартість організації. Традиційний підхід до управління ризиками є розподіленим в організаціях, тоді як система ризик-менеджменту зазвичай включає більш широку перспективу, враховуючи різні типи ризиків, пов'язаних з організаційними цілями. Це має на меті отримати системну перспективу взаємозалежності між ризиками. Замість того, щоб концентруватися на одному ризику, враховуються ризики, які можуть перешкодити цілям та вартості фірми;

можливо, не вдасться контролювати всі ризики; однак джерела ризику можна визначити та керувати ними щодо загальних цілей організації [35].

Управління корпоративними ризиками, на відміну від традиційних підходів до управління ризиками (окремі підрозділи або підходи до ризику), вимагає загальноорганізаційного підходу до виявлення, оцінки та управління ризиками. Хоча традиційний підхід до управління ризиками в основному має на меті захистити організацію від фінансових втрат, корпоративне управління ризиками, з іншого боку, розглядає управління ризиками як складову стратегії організації, тим самим дозволяючи краще приймати рішення. Традиційний підхід має негативні наслідки у вигляді надмірних витрат для організації і нечіткої структури системи ризик-менеджменту.

ВИСНОВКИ

У наш час, в умовах глобальної ринкової конкуренції та стрімкого розвитку технологій, бізнес середовище виживання зазнало великих змін. Адаптація до змін навколишнього середовища, зміна навколишнього середовища та підвищення потенціалу сталого розвитку стали основним завданням управління підприємством. Таким чином на підприємстві важливо створити гнучкий механізм управління капіталом підприємствами. Метою ефективного управління капіталом підприємства є покращення здатності підприємства протистояти невизначеності у фінансовій діяльності зробити фінансову систему гнучкою до адаптації до змін зовнішнього середовища, а також забезпечити підприємство оптимальною структурою капіталу, беручи до уваги особливості його діяльності.

Капітал – це фінансові ресурси, які підприємство має у своєму розпорядженні для фінансування своїх повсякденних операцій і фінансування свого розширення в майбутньому, проте зазвичай доходи від діяльності підприємства є одним із основних джерел поповнення капіталу.

Власне капітал, що залучається підприємством для здійснення господарської діяльності, характеризується не тільки своєю багатоаспектною економічною сутністю, але й різноманіттям видів. При цьому, наявність різних видів капіталу підприємства зумовлює необхідність розробки виваженої політики щодо його формування та її погодження з політикою формування активів.

Питання оптимальної структури капіталу є одним з найскладніших фінансових проблем, з якими доводиться мати справу керівництву підприємства. Це пояснюється тим, що це пов'язано з прибутковістю від здійснення діяльності, яка, у свою чергу, впливає на створення її вартості. Це також пов'язане з ризиком загрози фінансовій стабільності суб'єкта господарювання і в основному стосується підтримки фінансової ліквідності.

Управління формуванням капіталу підприємства починається з визначення потреби у необхідному його обсязі. Дуже важливо правильно розрахувати цю потребу, тому що недолік капіталу на першому етапі життя підприємства

призводить до збільшення термінів відкриття та освоєння виробничих потужностей, а в деяких випадках взагалі може не дати почати підприємству функціонувати.

Механізм управління капіталом підприємства включає систему регулювання фінансової діяльності підприємства, систему зовнішньої підтримки фінансової діяльності підприємства, систему фінансових важелів, систему фінансових методів та систему фінансових інструментів. Система регулювання фінансової діяльності підприємства зі свого боку включає державне нормативно-правове регулювання, ринковий та внутрішній механізми регулювання фінансової діяльності підприємства у частині управління капіталом.

Комплексна оцінка фінансового стану підприємства, що широко використовується для прийняття управлінських рішень щодо використання капіталу, передбачає визначення економічного потенціалу суб'єкта господарювання або дає змогу забезпечити ідентифікацію його місця в економічному середовищі.

Оцінка майнового та фінансово-економічного стану підприємства створює необхідну інформаційну базу для прийняття різноманітних управлінських і фінансових рішень. В нестабільних умовах функціонування підприємства, що передбачає вибір методологічних основ фінансового обліку, виникає проблема отримання показників придатних для порівняння. Як наслідок, підвищена увага до процесу вибору облікових принципів, методів та прийомів при формуванні показників бухгалтерської фінансової звітності.

Для практичного дослідження було використано показники діяльності ТОВ «Агроном Центр». Позитивні зміни відбулися в усій структурі капіталу підприємства: в абсолютних значеннях відбулось збільшення усіх статей капіталу впродовж досліджуваного періоду. Частка власного капіталу кожного року зменшувалась і у 2021 році склала 20,27%, а питома вага поточних зобов'язань і забезпечень зменшилась від 67,32% до 60%, питома частка довгострокових зобов'язань теж зросла.

Отже, зростання вартості майна підприємства, з точки зору джерел його формування, відбулося за рахунок нарощення всіх частин капіталу. В цілому, питома вага власного капіталу за досліджуваний період не перевищувала мінімальне нормативне значення 50%. Частка ж зобов'язань в загальній структурі скоротилася на 10%. Така зміна оцінюється позитивно, оскільки збільшення частки власного капіталу свідчить про посилення незалежності підприємства від кредиторів та покращення його фінансової стійкості, проте недотримання оптимальної структури капіталу сигналізує підприємству раціонально використовувати свої ресурси.

У підсумку, отримання довгострокових кредитів це позитивний аспект, що сигналізує, що в кредиторів висока довіра до підприємства, водночас разом з поточними зобов'язаннями це формує досить велику залежність підприємства від позикових коштів. Тому підприємству важливо правильно використовувати залучені кошти.

Щодо показників прибутковості капіталу та ділової активності, то рентабельність власного капіталу зростала протягом досліджуваного періоду. Вона покращилася на 7,57% у 2020 році за рахунок покращення рентабельності продажу та зменшення оборотності капіталу та покращилась на 1,48% в 2021 році за рахунок покращення рентабельності продажу та оборотності капіталу. Щодо показників використання капіталу підприємства, можемо зробити висновок, що в цілому ТОВ «Агроном Центр» станом на 2021 рік було не цілком платоспроможним, проте мало перспективну платоспроможність і не була досягнута абсолютна ліквідність балансу. Проте підприємство впевнено функціонує та згідно дослідження банкрутства підприємства за жодною з досліджуваних моделей банкрутства не є потенційним банкрутом.

Щоб оптимізувати управління капіталу підприємства ТОВ «Агроном Центр», слід зосередити свою увагу на:

- організації фінансового планування на підприємстві;
- максимізації прибутку;
- управлінні фінансовими ризиками підприємства.

На сьогодні на підприємстві «Агроном Центр» фінансовому плануванню на нашу думку, приділяють недостатню увагу. Фінансовий відділ на підприємстві відсутній. Всю роботу пов'язану з прогнозуванням та плануванням виконує головний бухгалтер. Він планує та узгоджує фінансові пріоритети компанії для прийняття відповідних бізнес-рішень. До його обов'язків входить також підготовка даних для складання балансу й оперативних зведених звітів про доходи і витрати грошових коштів. Завдяки підготовці бухгалтерського обліку та звіту про прибутки, підрозділ підтримує керівництво у поданні необхідних фінансових даних, які є корисними для управління коштами.

Максимізація прибутку за рахунок мінімізації обслуговування та доброчесності може призвести до бізнес-проблем, які врешті-решт зруйнують бізнес, оскільки короткі шляхи та поганий аналіз середовища спричинять відхід клієнтів і співробітників. Деякі способи, які малий бізнес може використовувати для збільшення своїх прибутків, включають речі, які негативно впливають на якість, бренд і статус кращого роботодавця. Змінюючи норму прибутку або тактику продажів, підприємству слід дослідити, який негативний вплив ця тактика може мати на бізнес, і оцінити чи не призведуть короткострокові прибутки до довгострокових проблем. Адже якщо підприємство в короткостроковій перспективі зосередиться на максимізації прибутку це може призвести до різноманітних фінансових ризиків в довгостроковій перспективі. Тому для досягнення максимізації прибутків в довгостроковій діяльності варто звернути увагу на наступні способи:

- Оцінка і зменшення операційних витрат;
- Коригування ціни/вартості проданих товарів;
- Перегляд номенклатури продуктів і їх ціни;
- Залучення та мотивація співробітників;
- Підвищення ефективності доставки замовлень;

На нашу думку, превентивне антикризове управління – це ще один механізм нейтралізації фінансових ризиків, адже воно зосереджене перш за все на

попередженні та застосовується з метою запобігання кризових явищ на підприємстві. Вбачаємо доцільність його використання на підприємствах та його подальшого розвитку.

Основним напрямом у вирішенні питань, пов'язаних з фінансовими ризиками на підприємстві є ТОВ «Агроном Центр» є розподіл ризику та ухилення від нього. В першому випадку, ТОВ «Агроном Центр», як виробник харчової продукції може увійти в консорціум та розподілити свої фінансові ризики з іншими учасниками. У другому випадку, підприємство може відмовитись від ризикових операцій та сумнівних контрагентів, що зменшить фінансовий ризик, проте безсумнівно вплине на прибутковість підприємства.

Мінімізувати фінансові ризики підприємство може також шляхом встановлення і використання внутрішніх фінансових нормативів в процесі розробки програми здійснення певних фінансових операцій або фінансової діяльності підприємства в цілому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Поддєрьогін А.М. Фінансовий менеджмент : підручник – Київ: КНЕУ, 2008. – 536 с.
2. Опарін В.М. Фінансові ресурси: проблеми визначення та розміщення. Вісник НБУ. Випуск № 5. – 2000. – с. 11.
3. Крамаренко Г.О., Чорна О.Є. Фінансовий менеджмент: підруч. – Київ: ЦНЛ, 2006. – 520 с.
4. Біла О.Г. Фінансове планування і фінансова стабільність підприємств. Фінанси України. Випуск № 4. . – 2007. с.112-119.
5. Югас Е.Ф., Олесик О.І. Економічна сутність та види капіталу підприємства. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія Економіка. – 2014 . -Випуск 2(43). – с.63-67.
6. Клименко С.М. Управління конкурентоспроможністю підприємства : навч. посіб. Київ: КНЕУ, 2008. – 520 с.
7. Брігхем Є.Ф. Основи фінансового менеджменту : навч. посібник. – Київ : Центр навчальної літератури, 2008. – 560.
8. Юшко С.В., Лугова А.А. Критичний аналіз економічної сутності поняття «капітал підприємства». Вісник економіки, транспорту і промисловості. Випуск № 36. – 2011. с.234-238.
9. Катан Л.І., Бровко Л.І., Дубова Н.П., Бондарчук Н.В. Фінансовий менеджмент : навч. посібник – Суми: «Довкілля», 2009. – 184 с.
10. Бандурка О.М., Коробов М.Я., Орлов П.І., Петрова К.Я. Фінансова діяльність підприємства: підручник. – Київ: Либідь, 2002. – 382 с.
11. Квасницька Р.С. Управління цільовою структурою капіталу підприємства. Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук – Хмельницький, 2005. -19с.
12. Аранчій В.І., Томілін О.О., Дорогань-Писаренко Л.О. Фінансовий менеджмент: навч. посібник. РВВ ПДАУ. 2021. 300 с.

13. Лапіна І. С., Гончаренко О. М. та ін. Фінансовий менеджмент: навч. посібник. Одеса: Атлант. 2016. 313 с.
14. Кнейслер О. В., Квасовський О. Р., Ніпіаліді О. Ю. Фінансовий менеджмент: підручник за ред. д-ра екон. наук, професора Кнейслер О. В. Тернопіль: Економічна думка. 2018. 478 с.
15. Куц Л.Л. Капітал підприємства: формування та використання. Опорний конспект лекцій. Тернопіль, ТНЕУ, 2012. 114 с.
16. Кучменко В. О., Івченко Н. С. Формування механізму управління капіталом підприємства. Науковий вісник Чернівецького університету. Економіка. Вип. 786. 2017. С. 76-82 с.
17. Терещенко О.О. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання. Київ. КНЕУ. 2003.
18. Конспект лекцій – URL: <https://moodle.ua.edu.ua/course/view.php?id=396>.
19. Добровольська О. В., Шрамко В. А, Оцінка інноваційно-інвестиційного розвитку сільськогосподарського підприємства звикористанням моделі Дюпона. Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка» - URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/9_2020/12.pdf
20. Кириченко О.П., Дранко С.В, Методи та моделі діагностики ймовірності банкрутства підприємства - URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2016/2/13.pdf>
21. Аналіз фінансової діяльності підприємства – URL: <https://www.golovbukh.ua/article/7128-analz-fnansovih-rezultatv-dyalnost-pdprimstva>.
22. Показники фінансової стійкості – URL: https://pidruchniki.com/1029022857682/statistika/pokazniki_finansovoyi_stiykosti
23. Ганжа Ю. В. Міжнародна практика факторного аналізу прибутку підприємства // Економіка & держава. – 2007. – №4. – С. 35-36.
24. Рязанцева В. В. Аналіз формування та використання прибутку підприємства // Статистика України. – 2007. – №1. – С. 40-43.

25. Тютюнник В. Факторний аналіз прибутку // Справочник економіста. – 2010. – 52. № 10. – С. 35- 42.
26. Фінансовий менеджмент: Навчальний посібник. - URL: https://fin.biem.sumdu.edu.ua/images/My_files/FinManagement/Finmen2012/glava_9.pdf
27. Ченг Ф. Ли Финансы корпораций: теория, методы и практика / Ф. Ли Ченг, И. Финнерти Джозеф. – 2000. – 688 с
28. Бортнік С. І. Принципи та роль фінансового планування в забезпеченні розвитку підприємства - URL: file:///C:/Users/User/Downloads/VNULPM_2015_819_5.pdf
29. Радзівілл В.Ю. Ризикоорієнтоване фінансування планування на підприємствах: автореф. дисертація на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук. Київ: Ін-т економіки та прогнозування НАН України, 2012. 22 с. 6.
30. Проценко Я. В. Ризикоорієнтованість у розвитку фінансового планування на підприємстві. - URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/140917/18-Protsenko.pdf?sequence=1>
31. Романова Т.В., Даровський Є.О. Чинники, що впливають на збільшення прибутку підприємств України в сучасних умовах // Ефективна економіка. – 2015. – №4. – URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3976>
32. Отпущеннікова О. Н. Вибір методів управління прибутком / О. Н. Отпущеннікова // Економіка. Менеджмент. Підприємництво. Зб. наук. праць Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. – Вип. 9. – Луганськ : ЧНУ ім. В. Даля, 2002. – С. 37-43.
33. Saeidi P. The influence of enterprise risk management on firm performance with the moderating effect of intellectual capital dimensions/ URL: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/1331677X.2020.1776140>
34. LuísOtero González. The effect of Enterprise Risk Management on the risk and the performance of Spanish listed companies. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2444883420303028?via%3Dihub>

35. Godson K. Mensah, Don Gottwald. Enterprise risk management: Factors associated with effective implementation. URL: https://www.researchgate.net/publication/310839554_Enterprise_risk_management_Factors_associated_with_effective_implementation

36. Шухманн В. А., Маринович О. О. Основні стратегії фінансування оборотних активів підприємства. Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка» - URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/1_2019/152.pdf

37. Слободянюк О. В. Особливості управління оборотними активами підприємства в сучасних умовах господарювання / О.В. Слободянюк, Н.С.Ковтунова// Держава та регіони, 2018. – №6. – С. 73-78.

38. Романенко М.А. Ефективність використання основних виробничих фондів та розробка пропозицій щодо її поліпшення / М.А. Романенко // Держава та регіони, 2019 . – №3 . – С.318-321.

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

Додаток 1
до Національного положення (стандарту)
бухгалтерського обліку 25 "Спрощена фінансова
звітність"
(пункт 5 розділу I)

Фінансова звітність малого підприємства

Підприємство	Дата (рік, місяць, число)	Код		
		2020	01	01
ТОВ "АГРОНОМЦЕНТР"	за ЄДРПОУ	38738473		
Територія <u>Львівська</u>	за КОАТУУ	4610136300		
Організаційно-правова форма господарювання <u>товариство з обмеженою відповідальністю</u>	за КОП+Г	240		
Вид економічної діяльності <u>Виробництво м'яса свійської птиці</u>	за КВЕД	10.12		
Середня кількість працівників, осіб <u>123</u>				
Одиниця виміру: <u>тис. грн. з одним десятковим знаком</u>				
Адреса, телефон <u>Сторожинка, буд. 12, м. Львів, Львівська обл., 79018</u>		0689450755		

1. Баланс на 31 грудня 2019 р.

Актив	Форма № 1-м Код за ДКУД 1801006		
	Код рядка	На початок звітного року	На кінець звітного періоду
1	2	3	4
I. Необоротні активи			
Нематеріальні активи	1000	4,3	2,4
первісна вартість	1001	8,9	6,6
накопичена амортизація	1002	(4,6)	(4,2)
Незвершені капітальні інвестиції	1005	0,3	0,3
Основні засоби :	1010	996,0	625,9
первісна вартість	1011	8 388,0	6 522,6
знос	1012	(7 392,0)	(5 896,7)
Довгострокові біологічні активи	1020	-	-
Довгострокові фінансові інвестиції	1030	-	-
Інші необоротні активи	1090	-	-
Усього за розділом I	1095	1 000,6	628,6
II. Оборотні активи			
Засоби :	1100	17 662,6	12 453,7
у тому числі готова продукція	1103	16 526,3	5 184,2
Поточні біологічні активи	1110	-	-
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	3 904,2	3 873,5
Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	1135	263,4	192,9
у тому числі з податку на прибуток	1136	239,2	139,2
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	7 297,3	14 262,5
Поточні фінансові інвестиції	1160	-	-
Гроші та їх еквіваленти	1165	116,0	106,7
Витрати майбутніх періодів	1170	26,8	24,8
Інші оборотні активи	1190	199,1	97,7
Усього за розділом II	1195	29 469,4	31 011,8
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200	-	-
Баланс	1300	30 470,0	31 640,4

Продовження ДОДАТКУ А

Пасив	Код рядка	На початок звітного року	На кінець звітного періоду
1	2	3	4
I. Власний капітал			
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	43 483,9	43 483,9
Додатковий капітал	1410	3 767,6	3 294,8
Резервний капітал	1415	-	-
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	(14 909,3)	(12 221,3)
Неоплачений капітал	1425	(24 926,8)	(24 926,8)
Усього за розділом I	1495	7 415,4	9 630,6
II. Довгострокові зобов'язання, цільове фінансування та забезпечення	1595	397,8	709,5
III. Поточні зобов'язання			
Короткострокові кредити банків	1600	11 000,0	7 847,3
Поточна кредиторська заборгованість за:			
довгостроковими зобов'язаннями	1610	-	-
товари, роботи, послуги	1615	8 100,5	8 738,5
розрахунками з бюджетом	1620	1,9	202,0
у тому числі з податку на прибуток	1621	-	-
розрахунками зі страхування	1625	-	51,7
розрахунками з оплати праці	1630	10,4	220,4
Доходи майбутніх періодів	1665	-	-
Інші поточні зобов'язання	1690	3 544,0	4 240,4
Усього за розділом III	1695	22 656,8	21 300,3
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	1700	-	-
Баланс	1900	30 470,0	31 640,4

2. Звіт про фінансові результати
за Рік 2019 р.

		Форма № 2-м	Код за ДКУД	1801007
Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року	
1	2	3	4	
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	324 146,7	232 271,7	
Інші операційні доходи	2120	379,4	1 120,4	
Інші доходи	2240	6 551,3	1,2	
Разом доходи (2000 + 2120 + 2240)	2280	331 077,4	233 393,3	
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	(315 002,3)	(222 543,4)	
Інші операційні витрати	2180	(11 453,5)	(7 428,5)	
Інші витрати	2270	(2 416,3)	(2 363,4)	
Разом витрати (2050 + 2180 + 2270)	2285	(328 872,1)	(232 335,3)	
Фінансовий результат до оподаткування (2280 – 2285)	2290	2 205,3	1 058,0	
Податок на прибуток	2300	(-)	(-)	
Чистий прибуток (збиток) (2290 – 2300)	2350	2 205,3	1 058,0	

Керівник _____
(підпис)

Головний бухгалтер _____
(підпис)

Бобко Петро Віталійович _____
(підпис, прізвище)

Куріло Уляна Анатоліївна _____
(підпис, прізвище)

Додаток 1
до Національного положення (стандарту)
бухгалтерського обліку 25 "Спрощена фінансова
звітність"
(пункт 5 розділу I)

ДОКУМЕНТ ПРИЙНЯТО

Фінансова звітність малого підприємства

Підприємство	ТОВ "АГРОНОМ ЦЕНТР"	Дата (рік, місяць, число)	Код
Територія	ЛЬВІВСЬКА	за ЄДРПОУ	2021 01 01
Організаційно-правова форма господарювання	товариство з обмеженою відповідальністю	за КОАТУУ	38738473
Вид економічної діяльності	Виробництво м'яса свинської тварини	за КОПФГ	4610136300
Середня кількість працівників, осіб	106	за КВЕД	240
Одиниця виміру:	тис. грн. з одним десятковим знаком		10.12
Адреса, телефон	вул. Стрийська, 108/654, м. Львів, 79026		0689450755

1. Баланс на 31 грудня 2020 р.

Актив	Код рядка	На початок звітного року	На кінець звітного періоду
1	2	3	4
I. Необоротні активи			
Нематеріальні активи	1000	2,4	1,4
первісна вартість	1001	6,6	6,6
накопичена амортизація	1002	(4,2)	(5,2)
Незавершені капітальні інвестиції	1005	0,3	0,3
Основні засоби :	1010	625,9	584,8
первісна вартість	1011	6 522,6	6 931,9
знос	1012	(5 896,7)	(6 347,1)
Довгострокові біологічні активи	1020	-	-
Довгострокові фінансові інвестиції	1030	-	-
Інші необоротні активи	1090	-	-
Усього за розділом I	1095	628,6	586,5
II. Оборотні активи			
Запаси :	1100	12 453,7	23 348,4
у тому числі готова продукція	1103	5 184,2	15 951,6
Поточні біологічні активи	1110	-	-
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	3 873,5	8 877,6
Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	1135	192,9	139,2
у тому числі з податку на прибуток	1136	139,2	139,2
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	14 262,5	11 313,9
Поточні фінансові інвестиції	1160	-	-
Гроші та їх еквіваленти	1165	106,7	691,5
Витрати майбутніх періодів	1170	24,8	11,2
Інші оборотні активи	1190	97,7	974,9
Усього за розділом II	1195	31 011,8	45 356,7
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200	-	-
Баланс	1300	31 640,4	45 943,2

Продовження ДОДАТКУ Б

Пасив	Код рядка	На початок звітнього року	На кінець звітнього періоду
1	2	3	4
I. Власний капітал			
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	43 483,9	43 483,9
Додатковий капітал	1410	3 294,8	367,5
Резервний капітал	1415	-	-
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	(12 221,3)	(8 934,0)
Неоплачений капітал	1425	(24 926,8)	(24 926,8)
Усього за розділом I	1495	9 630,6	9 990,6
II. Довгострокові зобов'язання, цільове фінансування та забезпечення	1595	709,5	5 583,5
III. Поточні зобов'язання			
Короткострокові кредити банків	1600	7 847,3	9 000,0
Поточна кредиторська заборгованість за:			
довгостроковими зобов'язаннями	1610	-	-
товари, роботи, послуги	1615	8 738,5	19 392,6
розрахунками з бюджетом	1620	202,0	452,2
у тому числі з податку на прибуток	1621	-	-
розрахунками зі страхування	1625	51,7	39,0
розрахунками з оплати праці	1630	220,4	150,7
Доходи майбутніх періодів	1665	-	-
Інші поточні зобов'язання	1690	4 240,4	1 334,6
Усього за розділом III	1695	21 300,3	30 369,1
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	1700	-	-
Баланс	1900	31 640,4	45 943,2

2. Звіт про фінансові результати
за _____ Рік 2020 _____ р.

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	334 742,7	324 146,7
Інші операційні доходи	2120	451,8	379,4
Інші доходи	2240	3 057,3	6 551,3
Разом доходи (2000 + 2120 + 2240)	2280	338 251,8	331 077,4
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	(320 785,0)	(315 002,3)
Інші операційні витрати	2180	(12 164,4)	(11 453,5)
Інші витрати	2270	(2 021,4)	(2 416,3)
Разом витрати (2050 + 2180 + 2270)	2285	(334 970,8)	(328 872,1)
Фінансовий результат до оподаткування (2280 - 2285)	2290	3 281,0	2 205,3
Податок на прибуток	2300	(-)	(-)
Чистий прибуток (збиток) (2290 - 2300)	2350	3 281,0	2 205,3

Керівник

Головний бухгалтер

(підпис)

(підпис)

ЕП Бобко Петро
Віталійович

Бобко Петро Віталійович

(ініціали, прізвище)

Курило Уляна Анатоліївна

(ініціали, прізвище)

Додаток 1
до Національного положення (стандарту)
бухгалтерського обліку 25 "Спрощена фінансова
звітність"
(пункт 4 розділу I)

ДОКУМЕНТ ПРИЙНЯТО

Фінансова звітність малого підприємства

Підприємство
ТОВ "АГРОНОМ ЦЕНТР"

Дата (рік, місяць, число)

за ЄДРПОУ

за КАТОТТГ

за КОПФГ

за КВЕД

Коди		
2022	01	01
38738473		
UA46060290160038873		
240		
10.12		

Територія **ЛЬВІВСЬКА**

Організаційно-правова форма господарювання товариство з обмеженою відповідальністю

Вид економічної діяльності Виробництво м'яса свинської птиці

Середня кількість працівників, осіб 87

Одиниця виміру: тис. грн. з одним десятковим знаком

Адреса, телефон вулиця Шкільна, буд. 9В, с. УБИНІ, КАМ'ЯНКА-БУЗЬКИЙ РАЙОН, ЛЬВІВСЬКА обл., 79026, Україна

0689450755

І. Баланс на **31 грудня 2021** р.

Актив	Форма № 1-м Код за ДКУД 1801006		
	Код рядка	На початок звітного року	На кінець звітного періоду
1	2	3	4
I. Необоротні активи			
Нематеріальні активи	1000	1,4	0,9
Первісна вартість	1001	6,6	3,0
Накопичена амортизація	1002	(5,2)	(2,1)
Незавершені капітальні інвестиції	1005	0,3	0,3
Основні засоби :	1010	584,8	645,8
первісна вартість	1011	6 931,9	6 938,5
знос	1012	(6 347,1)	(6 292,7)
Довгострокові біологічні активи	1020	-	-
Довгострокові фінансові інвестиції	1030	-	-
Інші необоротні активи	1090	-	-
Усього за розділом I	1095	586,5	647,0
II. Оборотні активи			
Запаси :	1100	23 348,4	37 202,4
у тому числі готова продукція	1103	15 951,6	25 687,3
Поточні біологічні активи	1110	-	-
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	8 877,6	10 156,0
Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	1135	139,2	148,0
у тому числі з податку на прибуток	1136	139,2	139,2
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	11 313,9	16 408,2
Поточні фінансові інвестиції	1160	-	-
Гроші та їх еквіваленти	1165	691,5	5,2
Витрати майбутніх періодів	1170	11,2	6,3
Інші оборотні активи	1190	974,9	3 777,6
Усього за розділом II	1195	45 356,7	67 703,7
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200	-	-
Баланс	1300	45 943,2	68 350,7

Продовження ДОДАТКУ В

Пасив	Код рядка	На початок звітнього року	На кінець звітнього періоду
1	2	3	4
I. Власний капітал			
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	43 483,9	18 557,1
Додатковий капітал	1410	367,5	367,5
Резервний капітал	1415	-	-
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	(8 934,0)	(5 070,5)
Неоплачений капітал	1425	(24 926,8)	(-)
Усього за розділом I	1495	9 990,6	13 854,1
II. Довгострокові зобов'язання, цільове фінансування та забезпечення			
III. Поточні зобов'язання			
Короткострокові кредити банків	1600	9 000,0	8 548,6
Поточна кредиторська заборгованість за:			
довгостроковими зобов'язаннями	1610	-	-
товари, роботи, послуги	1615	19 392,6	31 860,7
розрахунками з бюджетом	1620	452,2	126,5
у тому числі з податку на прибуток	1621	-	-
розрахунками зі страхування	1625	39,0	-
розрахунками з оплати праці	1630	150,7	26,2
Доходи майбутніх періодів	1665	-	-
Інші поточні зобов'язання	1690	1 334,6	686,0
Усього за розділом III	1695	30 369,1	41 248,0
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	1700	-	-
Баланс	1900	45 943,2	68 350,7

2. Звіт про фінансові результати
за Рік 2021 р.

Форма № 2-м Код за ДКУД 1801007

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	407 357,6	334 742,7
Інші операційні доходи	2120	753,9	451,8
Інші доходи	2240	130,1	3 057,3
Разом доходи (2000 + 2120 + 2240)	2280	408 241,6	338 251,8
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	(391 195,4)	(320 785,0)
Інші операційні витрати	2180	(11 739,3)	(12 164,4)
Інші витрати	2270	(1 143,5)	(2 021,4)
Разом витрати (2050 + 2180 + 2270)	2285	(404 078,2)	(334 970,8)
Фінансовий результат до оподаткування (2280 - 2285)	2290	4 163,4	3 281,0
Податок на прибуток	2300	(-)	(-)
Чистий прибуток (збиток) (2290 - 2300)	2350	4 163,4	3 281,0

Керівник

(підпис)

Головний бухгалтер

(підпис)

ЕП Бобко Петро
Віталійович

Бобко Петро Віталійович

ЕП Курило Уляна
Анатоліївна

(ініціали, прізвище)

Курило Уляна Анатоліївна

(ініціали, прізвище)

¹ Кодифікатор адміністративно-територіальних одиниць та територій територіальних громад